
Om danske Diplomer og historiske Documenters Afskrifning og Udgivelse.

(Med en Prøve af saadanne Actstykkers Benyttelse som Kilder for
Landets indre Historie i det 15de Aarhundrede).

af

C. Molbech.

Der var et Tidrum (man kunde kalde det den Langebe-
Suhmste Periode) da man i Danmark, ved Udgivelsen af
Kildekrifter til vor Historie, bragte denne Deel af vor Lite-
ratur paa et ærefuldt Trin, som vandt almindelig Erkendelse
i Europa. Det var især det uomstøttelige Nationalværk „Scrip-
tores Rerum Danicarum“, der skyldtes vore ovenfor nævnte
udødelig fortiente Landsmænds Arbeidsomhed og Opoffringer,
som i ethvert europæisk Land, hvor Berigelsen af Kilderne til
Middelalderens Historie ved et saa stort og betydeligt Bærk
kunde vurderes og paaaffionnes, erhvervede Danmark og danske
Lærde den Berømmelse: at have leveret en af de vigtigste og
med mest Omhu besørgede Samlinger af dette Slags historiske
Kilder, som nogen Nation i det 18de Aarhundrede kunde op-
vise. Mindre heldige have vi været i Udgivelsen af en ikke
mindre vigtig og nødvendig Grundkilde til vor fædrelandske
Historie: Kongebreve, Tractater og andre offentlige Actstykker
og Documenter, eller ældre private Brevsfaber, Retsacter,
Lingbreve, Domme, m. m.; hvilket Alt man for en stor Deel
pleier at indbefatte under Benævnelse af Diplomer; lige-
som man ved Diplomatarier forstaaer Samlinger af saadanne
Slags Statsacter og meer eller mindre offentlige Documenter

og Brevskaber, som kunne afgive autentiske, eller ægte og uomtvistelige Beviser for historiske Facta og Kiendsgierninger. Endskiøndt man, jo længere vi gaae tilbage i Tiden, og jo fioldnere, mere indskrænket i Antal det bevarede Forraad af historiske Documenter er, pleier at udstrække Begrebet om et Diplom, eller Optagelsen af bemeldte historiske Actstykker og Brevskaber i Diplomatarier, langt videre, end man vilde gjøre i saadanne Kildesamlinger for nyere Tider: er det dog aldrig vanskeligt, at trække Grændsen imellem offentlige Documenter og private Breve. Hvad der giver hine deres Charactermærke er netop Formen for deres Udstedelse; de maa enten være udgaaede fra Fyrster, Regieringer, offentlige Auctoriteter, Domstole, visse af Statens Embedsmand, o. s. v.; eller de maa, naar de ere udstedte af Private, (f. Ex. Skieder, Mageslister, Gavebreve, Testamenter, o. s. v.) faae en offentlig Character ved at gaae ud paa Retshforhold, og ved at være bestyrkede i deres Gyldighed ved Bekræftelse af Regiering og Øvrighed, ved Tinglæsning, notariale Vidnesbyrd, ell. desl.

Naar vi altsaa for Kortheds Skyld ville bruge Udtrykket danske (o: Danmarks Historie vedkommende) Diplomer: da er det bekiendt, at allerede for henved 120 Aar siden har en af vore ypperste Lærde og Historieforskere i det 18de Aarhundrede, den kongelige Archivarius, Etatsraad Gram, første Gang henvendt Tanken paa Udgivelsen af et dansk Diplomatarium, og selv begyndt at samle Bidragene dertil ved egne Afskrifter af en stor Deel originale Diplomer og Brevskaber af forskjellige Slags. Gram døde i sit 63de Aar (1748) uden at bringe det videre, end til disse af ham samlede Materialier. Hans Efterfølger i Archivet, Jacob Langebek, fortsatte dette Grams Forehavende (1748—1775) og hans fortrinlige Afskrifter, der i ueiagtig Trofskab endnu meget overgif hans berømte Formands, afgave et betydeligt

større, rigere og vigtigere Materiale til et dansk Diplomatarium. Efter hans Død bleve baade Grams og Langebeks Diplom=Affskrifter, forenede til een chronologisk ordnet Samling, under Navn af det Langebekske Diplomatarium indlemmede i det Kongelige Archivs haandskrevne historiske Samlinger. Da bemeldte Diplomatarium i en lang Række Aar vedblev at bevares i løse Fascikler eller Marshefter, gav dette Leilighed til, lige fra 1775 til den nyeste Tid (da man efter en, som det synes, mindre heldig Idee, har ladet flere Aargange af dette Diplomatarium forene i Bind) at Samlingen kunde forøges ved flere og flere Copier; saaledes at ethvert affrevet Brev eller Diplom blev indlagt efter Aar og Datum paa sit Sted i vedkommende Fascikel. I denne Skikkelse har det saakaldte „Langebekske Diplomatarium“ (som billigen kan føre dette Navn til Minde om en Mand, der vel endnu er den, som har beriget Samlingen med de bedste og fleste Affskrifter) i meer end et halvt Aarhundrede været en umistelig Kilde for enhver, som vilde bearbejde noget Tidrum, eller nogen Materie i den danske Stats ældre Historie, lige til Souverainiteten. Man maa vel beklage, at der var en Periode (henimod A. 1800—1830) da der i Archivet blev seet langt mindre, end tilforn, paa Noiagtigheden af de Copier, hvormed Diplomatariet blev forøget i Antal og Størrelse, meer end i Værdi. Men skiondt derved den oprindelige Tanke, at de samlede Diplom=Affskrifter, naar de med nogenlunde Fuldstændighed vare tilvelebragte, skulde anvendes til et trykt „Diplomatarium Regni Daniae“, hvortil allerede Langebek havde udkastet en Plan, for en stor Deel blev omstødt, eftersom en Mængde af de sildigere skrevne Copier hertil vare aldeles ubrugelige: saa hindrede dette ikke, at Diplomatariet, saaledes som det eksisterede i Haandskrift, desuagtet paa forskellige Maader var brugeligt

for Historieforskere. Vi behøve i den Henseende kun at fremsætte det Spørgsmaal: hvorledes vilde det have seet ud med Oplysning og Bearbejdelse af vor Middelalders Historie, og den senere Tids s. Ex. indtil Reformationen, dersom ikke Gram og Langebek havde begyndt et Foretagende, af hvis Fortsættelse ogsaa Archivarerne G. Schøning og C. C. Bop (1775—1791) havde mangen Fortieneste? — For en betydelig Deel maatte endogsaa Suhm bygge sit store Værk om Danmarks Historie i Middelalderen paa de mundværlige Kilder, hvortil det Langebekske Diplomatarium lettede ham Udgangen.

Det er imidlertid ikke forunderligt, at et Foretagende, hvilket allerede Langebek fandt mundværligt og nødvendigt, som Sideslykke til „*Scriptores Rerum Danicarum*”, nemlig Udgivelsen af et trykt Diplomatarium danicum, er bleven ofte og høiligen savnet af den fædrelandske Histories Dyrkere, i et Tidrum af over hundrede Aar, som ere forløbne, siden Langebek først bragte et saadant Foretagende paa Bane. Efterat denne i høieste Grad arbeidsomme og utrættelige Forsker for tidligt, (1775), var bortkaldt, baade fra Udgivelsen af de danske *Scriptores*, hvilke han dog ogsaa fra den 4de til 7de Deel efterlod næsten færdige i Haandskrift, og fra de rige Bidrag til det danske Diplomatarium, som han selv i en lang Række Aar havde tilveiebragt: fandtes der i lang Tid Ingen blandt vore lærde Historieforskere, der tænkte paa, for Alvor at træde i Langebeks Fodspor, eller at virke noget til det vigtige National-Værks Guldforelse og offentlige Bekjendtgjørelse. Det var let at indsee, at da Langebeks og Suhms Tider for længe siden vare forbi — da der ikke vilde findes Noget, der uden anden Løn, end Efterslægtens Erkiendtlighed, saaledes som den første, vilde opoffre Tid, Kræfter og Livet selv paa Foretagender af en saa majsommelig Art; eller som den Anden,

foruden Arbeidet og Møien, vilde anvende en stor Formue paa Videnskabernes og Historiens Fjrfremmelse i Danmark: var det ei at tænke paa, at et dansk Diplomatarium skulde kunne blive til, uden en betydelig offentlig Understøttelse. Bor for tidligt tabte, for den danske Retshistorie ivrigt virksomme Kolderup-Rosenvinge, havde ogsaa den Fortieneste, at han 1828 i et Møde af det Kgl. danske Videnskabernes Selskab forestillede: hvor føleligt Savnet ogsaa var af Danske Regester over trykte Diplomer; eller et saadant Værk, hvori alle offentlige Acter og Documenter til vort Fædrelands Historie, som ere trykte og findes adspredte i en uoverskuelig Mangfoldighed af forskellige historiske Samlinger og andre Bøger, chronologisk opregnedes, med en kort Angivelse af et hvert Actstyffes Indhold, og Henviisning til Stedet hvor det findes trykt. Selskabet fandt et saadant Værk passende til dets Opmærksomhed og videre Fremme ved en paa flere Aar fordeelt Understøttelse, hvilken det siden, da Selskabet havde valgt en Commission til at forestaae Værkets Udgivelse, med megen Liberalitet har bevilget, saavel til de Mænd, der antoges til at samle Materialierne til samme*) som til Regesterernes Trykning.

Imidlertid begyndtes ogsaa dette Foretagende paa en

---

*) De virksomste af disse vare (men først efter 1833) fornemmelig den daværende Copist S. Knudsen i det Kgl. Geh. Archiv, og daværende Stipendiarius Magnæanus, Cand. Juris J. Sigurdsen. Den til Regesterernes Fremme udnævnte Commission bestod oprindelig af Professorerne L. Engelstoft, E. C. Werlauff og L. Kolderup-Rosenvinge. Foruden de to ovenfor nævnte Medlemmer, med hvilke Commissionen foregedes, tiltraadte ogsaa Professor Madvig samme senere hen i A. 1837; hvorimod Conferentsraad Werlauff i A. 1840, paa Grund af andre Forretninger, udtraadte af bemeldte Commission, som derefter erholdt et nyt Medlem i Geh. Archivarius Conferentsraad Wegener; men efterhaanden ved Døden har mistet 3 af dens Medlemmer: S. Magnussen, Rosenvinge og Engelstoft.

Maade under en uheldig Stierne, ligesom en saadan i meer end hundrede Aar har hvilet over det danske Diplomatarium. Ved at anlægge Samlinger, der skulde gøres til Regesterne, efter en meget vidtloftig Plan, og ved andre Omstændigheder, gik disse Forarbejder i Langdrag. I A. 1833 bleve de nedenfor nævnte grundige og sagkyndige Medarbejdere (Knudsen og Sigurdson) antagne til at fremme Materialsamlingen; og i A. 1837 foregik Commissionen ved to nye Medlemmer: Geh. Archivarius F. Magnussen og Professor Mølbach. Den sidstnævnte indgav en Forestilling, hvorved han tillige vilde henlede Commissionens og Selskabets Opmærksomhed paa det store Savn i vor nationalhistoriske Litteratur af et dansk Diplomatarium; ligesom at Tidens Fordringer til et saadant Værk, som en sikker Grundvold for Statshistorien, efter Langelands Tid vare stegne betydeligt; og at saadanne Fordringer, i større eller mindre Fuldstændighed og Fuldkommenhed, vare opfyldte eller paa Veie til at opfyldes i de fleste af Europas cultiverede Stater. Commissionen for Regesterne fandt det vel ønskeligt og passende, at man ved Leilighed udarbejdede en Plan til dette vigtige Foretagende, og begyndte de besværlige og vidtloftige Forberedelser til samme; men dens Pluralitet var dog af den Mening: at man ikke kunde tilfidesætte de diplomatariske Regester, hvortil saa betydelige Materialier allerede vare tilveiebragte, for Diplomatariet; og at dettes Udgivelse vilde være forbunden med saa meget Arbejde og med en hertil svarende Bekostning, at det rimeligvis vilde overstige Selskabets Kræfter, uden Understøttelse af Statens Midler, at indlade sig paa det Foretagende, at bringe et dansk Diplomatarium tilveie. Det Kongl. Videnskabernes Selskab besluttede imidlertid, at en Plan for et dansk Diplomatarium og sammes Indretning i den tidligere Afdeling, indtil A. 1400 skulde udarbejdes; og et saadant Foreta-

gende skulde havees for *Die*, imedens Regesterne's Udgivelse fremmedes med mere Kraft, end hidtil; men at det egentlige Arbeide ved hiint Værk maatte hvile, indtil Regesterne vare fuldforte. Den Mening: at det dog kunde være ønskeligt og gavnligt, efterhaanden at samle Materialier til Diplomatariet, ved Tid efter anden at lade nogle af de vigtigste og ældste Diplomer og Brevsaber besørge affrevne og confererede efter Originalen med en saadan Noiagtighed, at Affskrifterne kunde henlægges som færdige til Trykning — blev saaledes ikke bifaldt; endskjondt man, naar dette stadigen og Aar for Aar var skeet, om end ikke aarlighaars i lige stort Antal, dog upaatvivlelig nu, efter 15 Aars Forløb, allerede vilde have havt et ikke ubetydeligt Forraad af Diplomer paa rede Haand til Trykning; og der ved en Lettelse i Arbeidets tilkommende Fortsættelse, der ei havde været at forsmaae. Selskabet overdrog derimod (2. Jul. 1827) dets for Regesterne udnævnte Commission, fremdeles at bestyre begge Værkers Udgivelse. Til Benyttelsen i dette Siemed af alle originale Diplomer, som bevares i det Kgl. Geh. Archiv, erholdt Selskabet af det Kgl. Danske Cancellie, den 22. Jul. 1838 en uindskrænket Tilladelse; men alle Forberedelser til at bringe et Diplomatarium tilveie, have imidlertid hvilet.

Materialsamlingen til de danske Regester blev derimod uafbrudt fortsat; og som Hoved-Medhjælper ved Værkets Redaction og Trykning antog Commissionen en Mand, hvis Studiers Retning og hvis kritiske Noiagtighed gav ham et fortrinligt Kald til et Arbeide af den Natur: daværende Copiist, senere Registrator ved Geh. Archivet: H. Knudsen. Hans svagelige Helbred forhalede imidlertid Arbeidet, og blev maaffee heller ikke uden al Virkning paa dets Udførelse. Ikke før tretten Aar efterat Samlingen af de tidligste Materialier til Regesterne var begyndt, kunde dets første Afdeling overgives til Trykning; og denne Afdeling (som indeholder noi-

agtig og chronologisk Angivelse af den danske Histories trykte Kilder i Diplomer og Actstykker fra Aar **822** til **1448**) udkom omfæddet 1843. I den Afdeling, som gaaer til Referationsaaaret **1536**, og hvormed Bærfets 1ste Deel er sluttet, blev udgivet 1847, med en Fortale af Commissionen, der gior Rede for Bærfets Indretning, og de Grundsætninger, man deri har fulgt. Her siges bl. a. S. XXI: „I Henseende til Formen og Sproget, hvori de meddeelte Uddrag af Diplomets Indhold ere givne, da har man søgt at holde Middelveien imellem en overflødig Vidtløftighed og en utilstrækkelig Kortbed. Det væsentlige historiske Indhold og de vigtige Navne ere allevegne gaaede over i Udtoget; overflødige og til den fuldstændige Kiendsgierning intet bidragende Bisager ere forbigaaede“ o. s. v.

Alle de, som kiende noget til dette, for Enhver, der studerer eller vil arbeide i den danske Historie, uundværlige Bærf, ville snart overttydes om denne dets Egenffab; saa vel som om den store Vigtighed, som disse Regester, der meddele det væsentlige Indhold af ikke mindre end 8383 Diplomer, Breve og Actstykker, have for det historiske Studium. At der vel kan findes enkelte, tildeels endog temmelig bekiendte Kilder, som ere undgaaede Samlernes Dymærksomhed, da Materialierne til de danske Regester anlagdes, og Udgiverens under sammes Redaction: maa ikke afholde os fra at erkiende den i Bærfet nedlagte Flid og Omhu. Den alphabetiske Angivelse af omtrent 340 større og mindre inden- og udenlandske trykte Bærfer, hvoraf Actstykker til den danske Historie ere tagne, kan bedst vidne om, at Bærfet er udstyret med ikke almindelig Rigdom. Man kunde maaffee ønske, at der i et Supplement ved Regesterens Slutning maatte sørges for at udfylde et og andet, som savnes; men Enhver, som kiender noget til den Meie og Tidsanvendelse, som Arbeider af den Art ud-

fræve, vil med Erkiendtlighed paastionne Udgiverens Fortieneste. Man vil ikke have mindre Anledning til at beklage, at den afdøde Archiv-Registrator Knudsens physiske Svagheit berevede Videnskaben flere Frugter af en i sin Art saa streng Nøiagtighed og Kritik som den, der udmærker adskillige af Knudsens Arbejder. Et af de største Savn og Forliis i den Henseende for vor historiske Literatur var, at hans Helbredstilstand og andre begyndte Arbejder afledede ham fra Fortsættelsen af det ypperlige Foretagende, at fremstille Historien af den danske Grundeieendom; af vore Herreders, Sognes, Landsbyers, Klostergodser, Kronelehn og Herregaardes Tilstand, Opkomst og Omstiftelser i Middeltalderen; hvoraf desværre kun et eneste Hefte (over Strøherred i Sjælland) udkom 1834. Neppe have vi paa disse vor Literaturs Gnemærker noget større Tab at beklage, end det her nævnte — tilligemed Afbrydelsen af de classiske Samlinger til den danske Riobtedsforfatning og andre Forhold af vor indre Historie i det 16de Aarhundrede, som skyldtes vor for tidlig tabte samvittighedsfulde og grundlærde Historieforsker Etatsraad P. B. Jacobsen. Beklageligt var det ogsaa, at Knudsen ved sin Død maatte efterlade et betydeligt, men ikke ganske fuldendt Værk: Samlingen af nogle hundrede af de vigtigste Kongebreve og andre Actstykker til Christian den Førstes Historie, aftrykte efter Originalerne, og for en stor Deel hidtil utrykte; uden at dette Værk, bestemt at skulle udgives paa Kongelig Bekostning, men afbrudt ved heifalig Kong Christian den Ottendes Død og de paafølgende Begivenheder, hidtil har kunnet see Lyset. Om endog denne Samling, som der menes, vil efterlade adskillige Savn, der kunde ønskes at have været afhjulpne: vil den ligesuldt — naar den engang bringes for Dagen — bidrage til at vise, hvor store Savn vor Historie maa lide, ved Mangel paa et fuldstændigt dansk Diplomværk.

Men vi komme her til nærmere Betragtning af de Ind-

vendinger og Tvivl, som undertiden opkastes med Hensyn til dette Slags historiske Kilders Udgivelse. Der spørges: Ere alle historiske Documenter, Breve eller Actstykker lige vigtige, og have de lige Udførelse til at afstrykkes i deres Heelhed? — Skal Benyttelsen af denne Art af Grundkilder for et Riges Statshistorie, være bunden til og afhængig af et fuldstændigt Diplomværk, som vi maaskee aldrig komme i Besiddelse af? — Skal en Bearbejdelse af vort Lands Historie, fra hine Synspunkter, maaskee vente endnu et heelt Aarhundrede paa Mueligheden af uundværlige diplomatisk Kilders Tilgængelighed og Brug? — Vi ville i Korthed søge at besvare Spørgsmaal af den Art.

Intet Diplom, intet Brev eller Document af autentisk Natur eller Betskaffenhed, kan siges at være uden Værdi. Det indeholder, bevarer og meddeler en Kiendsgierning; det overleverer Efterverdenen et factisk Resultat. Den større eller mindre Vigtighed af et saadant Resultat kan være meget forskjellig i sin Grad; men Afmaalningen, Vurderingen af Graderne bliver altid relativ. Hvad der maaskee er uden al Vigtighed, i Forholdet til den ydre, politiske Historie, kan være af meer eller mindre Betydning for et eller andet factisk Forhold i Nationens indre Udvikling, og sammes Historie. Et Brev eller Diplom, der oplyser en enkelt Kiøbsteds, et Klosters, en Herregaards, et Lehn eller et særskilt Landbosforholds Historie, har her i sit Værd og sin Betydning, lige saa fuldt som en Tractat, en Haandfæstning, en Recess eller Forordning, har det for Stats- og Regieringshistorien. Men naar det i Almindelighed, eller i mangfoldige Tilfælde, kan være nødvendigt eller uundværligt for Historieforskeren eller Historieskriveren, at kunne benytte Statskrifter eller Actstykker af sidstnævnte Art og Betskaffenhed i fuldstændige og paalidelige Afskrifter eller Aftryk: da vil det, med Hensyn til Landets indre Forhold, til den specielle og Culturhistorien, meget ofte for dennes næiere Studium eller for

Fremstillingen af samme, være tilstrækkeligt, at kiende, at kunne bruge og anvende et fuldstændigt, noiagtigt Indhold af de herhen hørende Diplomer eller historiske Actstykker. Vi maa hertil dog bemærke: at Bærker af den Art, som vore ovenfor omhandlede danske diplomatariske Regester, ingenlunde altid i disse Tilfælde kunne være nok. Deres egentlige Formaal og Bestemmelse er overhovedet: at tiene til Ledes traad, til Anviisning for den lærde Historiker eller Historieforsker. De henviser ham med Lethed og Sikkerhed til de Bøger og Skrifter, hvor han kan finde trykte diplomatariske Kilder; men de forudsætte i de allerfleste Tilfælde, at han maa og vil opføge dem selv, for at benytte dem.

Underledes er det med den store Mængde Actstykker og Brevskaber, som ere af mere privat eller special-historisk, end publicistisk Natur; overhovedet med en stor Deel af saadanne, der vedkomme enten enkelte Personer og personlige Omstændigheder, eller Landets og Folkets indre Forhold. Meget ofte er det Tilfældet, at saadanne Actstykker kunne indeholde et belærende og interessant Stof, af mere eller mindre Vigtighed. Stoffet kan være brugbart eller oplysende, saavel for Historie-skriveren, som for den, hvis Interesse for sit Fædrelands Historie er alvorlig nok til at han heller vil kiende den af Kilderne selv — eller dog vil udvide og opklare sin historiske Kundskab ved disses Hjælp — end noies allene med den Kundskab, som han modtager, giennem en ofte meget subjectiv Belysning, af Haandbøger og Lærebøger. Et saadant Stof kan ligge fuldkommen tydeligt og factisk i Brevet eller Diplomet, uden at vi behøve ved ethvert saadant at læse det fra Begyndelsen til Enden; uden at det er nødvendigt, at aftrykke et Par Sider, for at lære os det Factum, som kan læses i nogle Linier: at et heelt eller halvt Boel er solgt eller pantfæt; at et

Saaan paa saa og saa mange Mark er gjort eller betalt; hvor langt og vidt en Eng, en Mose, et bortskjodet Jordstykke strakte sig; hvormange Tingmænd der vare tilstede paa Tinget; eller at vide Navnene paa alle tolv Bønder, som Herredsfogden opmaalte til Stoffenævnd, og paa alle Adelige og „beskedne Mænd“, som navngives i Brevet, eller som have hængt deres Segl for samme. Med eet Ord: et Udtog af Brevets fulde væsentlige og factiske Indhold, naar dette gøres med streng Omhu og Nøiagtighed, er i mangfoldige Tilfælde til samme Nytte og Brug, som et ordret og bogstaveret Afstryk af det hele Brev.

Bed at anvende den her betegnede Fremgangsmaade paa de ovenfor angivne Classer af gamle Brevskaber, vilde det blive ulige lettere, at bringe den allerførste Mængde af saadanne til alle deres Kundskab, som fra forskjellige Standpunkter interessere sig for at kende det historisk-factiske Stof, som Documenterne indeholde. Man har for lange siden i andre Lande anvendt denne Fremgangsmaade, endog ved statshistoriske og utrykte Diplomer, hvor disse findes i en saadan Mængde, at det neppe er tænkeligt, at de nogensinde alle i deres fulde Omfang kunne blive bekendtgjorte. Er noget saadant f. Ex. vel mueligt i Frankrige, hvor man dog i de seneste Aar, ved Regjeringens storartede Liberalitet og Omhu for Landets historiske Monumenter, ogsaa har bragt Landskabers og mindre Stæders Archiver i Orden og gjort dem tilgængelige? Hidtil ukiendte, gamle originale Diplomer paa Pergament og Papir, der naae op til en Alder af 6, 7 eller endnu flere Aarhundreder, ere i Tusindevis, ja paa enkelte Steder i virkelig forbausende Mængde, komne for Dagens Lys. Det samme vil man finde i flere Lande; og overalt mødes den samme Iver for paa en eller anden Maade at bevare de af saamange

Odelæggelser endnu til vore Dage reddede historiske Skatte, ved deres offentlige Meddelelse paa forskellige Maader.

I vort Fædreland er, med Undtagelse af Registerne over de adspredt trykte historiske Actstykker og Diplomer indtil 1536, endnu intet foretaget for at bekendtgjøre vor Histories vigtige Kildekrifter af saadan Art i almindelige diplomatariske Værker. Jeg har allerede ovenfor berørt, hvor stor Værdi og Fortieneste hiint Arbejde besidder, hvis Fortsættelse, der var bleven standset baade ved Registrators Knudsens Død og ved de indtrædende Tidsvillkaar, man snart tør see i Møde. Hvad Udsigterne derimod kunne være for et almindeligt dansk Diplomatarium, derom kunne vi see meget mindre yttre nogen bestemt Forventning, efterdi der ikke engang endnu er gjort noget Forslag, eller udkastet nogen Plan til de Grundsætninger, hvorefter det store og vigtige Nationalværk skulde udgives, og hvorvidt man vilde udstrække dets Grændser.

Imidlertid tør det antages, at man med hvert Aar mere vil føle Savnet af saadanne Hjælpemidler, som lette Udgangen til vor Histories Kilder, og en derpaa grundet umiddelbar Fortrolighed med dens Indhold og Charakter. Det er hertil kun en meget utilstrækkelig Hjælp, at man med mere Liberalitet aabner de offentlige Archiver til friere (undertiden maaskee alt for fri) Udgang. Dette kan være meget nyttigt for dem, som opholde sig paa Stedet, hvor saadanne Skatte findes — og dette er jo hos os næsten allene i Kiøbenhavn. Det er nyttigt, eller rettere nødvendig, for dem, der ville bearbejde Historien, eller enkelte Partier af samme; disse maa baade kunne benytte Archiverne, og forstaae at benytte dem. Men den, som dyrker den fædrelandske Historie med Kiærlighed, som vil kende den af Kilderne, som vil opfatte den i en tro og levende Ansuelse af forskellige Tidsalderes Charakter, og som

uheldigvis ikke opholder sig i Kiøbenhavn — skulde for ham alle diplomatariiske Kilder, alle Hoved-Archivers opdyngede Brevstaber og Documenter, altid være døde og utilgængelige Skatte? Skal man henvise en saadan Elsker af vort Folks og vor Stats Historie allene til de vidt og bredt omspredte trykte Kilder — som maaskee for en Deel ere ham ligesaa utilgængelige, som Archiverne? — Skal man fortroste ham til den Tid, om 50 eller 100 Aar, naar et dansk Diplomatarium maaskee kan være fuldført? — Eller skal man det snarest muligt begynde at bane Veien til en lettere, mere almindelig Afgang til vor Historie af utrykte Kilder? — Jeg mener nemlig især Historien fra det 15de, 16de og 17de Aarhundrede, eller fra Aaret 1400, hvormed Suhms store Arbejde slutter, og fra hvilket af vor senere Middelalders Historie saa at sige er en luftet Bog, utilstrækkelig gennemforsket i Kilderne, og endnu mindre fortalt. — Svaret paa hine Spørgsmaal kan ikke være tvivlsomt.

Naar det engang kommer dertil, at man i Danmark atter vil indsee, at der ligger noget mere for Nationens Hæder og Gavn i store videnskabelige Foretagender og Værker, end der lader sig afmaale og beregne efter de forholdsvis ubetydelige Pengemidler, som paa saadanne anvendes (i dette Tilfælde maaskee $\frac{1}{6}$ Deel af det, der nu af Statsmidler aarligen bevilges til Theaterforestillinger i Hovedstaden): naar det saaledes ogsaa kommer saavidt, at man vil oprette et Gavn, som er født i et heelt Aarhundrede, ved Udgivelsen af det danske Diplomatarium: da vil uden Tvivl dette Foretagende ved en forstandig Udførelse kunne indskrænkes til et ringere Omfang, end man i de fleste Tilfælde giver saadanne Værker, dersom man kunde blive enig om en Plan, hvorefter saadanne Diplomer og Actstykker, som det er nødvendigt at aftrykke hele og holdne, adskilles fra dem, hvis Indhold tilstrækkeligt kan benyttes og være tilgængeligt, giennem et noiagtigt og i alt det Væsentlige

fuldstændigt Indhold. Jeg har ovenfor bemærket, at dette for en stor Deel kan gælde om de diplomatariske Kilder til Landets indre Historie; hvortil for det 16de og 17de Aarhundrede hører den næsten ubenyttede Skat af Cancellie-Registrene, eller de Copiebøger over udgaaede Kongebreve, som have ligesaa Frederik den Førstes Regieringstiltrædelse til vore Dage, og som indeholde den rigeste Kilde for disse Aarhundreders indvortes Regieringshistorie. I mange Aar har der været talt og handlet, snart om at aftrykke dem heelt (et urimeligt Foretagende, hvis Omfang og Beføstning Ingen har tænkt eller forestillet sig;) snart om at udgive Regester, eller fuldstændige Udtog af Brevene. Det sidstnævnte Foretagende, (som især behøvedes for Tidrummet fra Frederik den Førstes Regiering indtil Souverainiteten) vilde være forstandigt, i høj Grad gavnligt, og mueligt at tilvejebringe. Det vilde i sin Frugt og sit Udbytte meget overgaae et andet, nylig begyndt: at aftrykke gamle Registre og Statsarchiver, hvis Indhold for største Deel ikke meer er til. *)

Men et ældre Tidrum af meer end et heelt Aarhundrede savner aldeles det gavnlige Hjælpemiddel, som bemeldte Cancellie-Registere kunne yde den danske Historieforsker. For den hele Periode fra 1400 til 1533 fattes vi baade den Veiledning, som Suhms Historie giver, og Copiebøger eller Afskrifter af Kongebrevene fra den ældre Middelalder. — Jeg har saaledes tænkt mig, at det Foretagende, efterhaanden at samle og i chronologisk Orden at udgive fuldstændige Indholdsangivelser baade af utrykte og trykte Diplomer og Breve, der oplyse den danske Historie i Perioden fra 1400 til 1523 (eller

*) Tre Hæfter af 1ste Bind, under Titel: (De) Ældste (danske) Archivregistranter, udgivne efter Beslutning af det Kgl. Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, ved T. A. Becker: udkom 1851, 1852, 256 S. 8.

1536) og det i Særdeleshed Landets og Folkets indre Historie — vilde være et meget gavnligt Foretagende, til at foretage almindelig Kundskab til Fædrelandets Historie i bemeldte Periode; ligesom til Nytte baade for dem, der selv vilde studere dette Tidsrum af vor Historie, som for dem, hvis Kald det er, at lære Andre at kende den. Det er et Foretagende, hvis Befordring ikke engang vil være indskrænket til deres Fremhielp, som opholde sig i Hovedstaden. Enhver kan bidrage dertil, som i mindre Stæder har Afgang til noget som helst Stifts- eller Kiøbsteds-Archiv, eller til private Samlinger, hvor Diplomer og Documenter fra Aarene 1400 til 1536, endnu findes i Behold. En Prøve paa, hvor mangfoldige og fleersidige Bidrag til en levende Skildring og umiddelbar Beskuelse af de forskielligste Forhold, og af Tidernes Charakter og Vilkaar, der kan vindes af en saadan Fremstilling af Diplomers og Actstykkers factiske Indhold, har jeg forjagt at meddele i det nedenfor samlede Udvalg, indskrænket til det **15de** Aarhundrede. Man vil deriblandt finde baade Kongebreve, Dombreve, og andre offentlige Acter; Tingsvidner, Skioder, Gavebreve, Bølgifts- og Retsskiendelser, m. m.

Den største Deel af den lille Samling indeholder Tilfælde og Kiendsgjerninger af meget forskiellig Art — valgte i den Hensigt, at lægge det historiske Indholds Mangfoldighed i Diplomerne for Dagen. Enhver vil dog lettelig see, at her kun leveres en i kort Tid, af nær forhaanden værende og for det meste trykte Kilder, tilveiebragt Prøvesamling, som for bemeldte Periode, ved Benyttelse af Archivkilder, vil kunne udvides i et Forhold, hvis Omfang ikke let lader sig angive eller beregne. Man vil tillige kunne skionne, at jeg har indskrænket mig til saadanne Documenter, der kunne give et eller andet almindeligt historisk Nøbytte; og at her derfor over-

hovedet savnes meget, der slaaer ind i Eiendomsforhold og private Sager. Ligeledes ere i det Hele ikke mange egentlige Retsfager optagne iblandt de meddelte Prover; da en allerede rig Samling af saadanne (dog kun faa fra 15de Aarh.) findes i det af Rosenvinge udgivne Udvalg af gamle Domme. Det væsentlige Diemed er her kun, at vække Opmærksomhed for Sagen, og maaskee hos En og Anden Lyst og Drift til at gaae videre paa en Vej, hvortil jeg ifkun vilde anwise de ledende Spor.

Danske Diplom-Udtoq.

1400. (7. Sept.) Goslof Alf, af Vaaben, og hans Stivson, („Husfrus Son“) Claus Ruete, give den Forpligtelse, at naar de faae de 500 Lüb. Mark, som Dronning Margrethe er dem skyldig og har lovet dem, da skulle de aldrig tiene eller være imod deres Herre, Kong Erik, Dronningen eller de 3 Riger, Danmark, Norge og Sverrige. (Udv. D. Diplomer. Nr. 70. S. 103.)

1404 (1. Novbr.) Hr. Anders Jepsen Lunge, af Gunderslev-Lille, stöder i Mageskifte til Astrad Svendsen, boende i Meistrup (Gunderslev Sogn) to Ager, som begge ere „bulhugne“ ind til hans egen Ager i „Bagnevangen“, hvilke fer laae til Ingemars Gaard i Gunderslev-Lille, og kan der paa hver Ager faaes 20 Skiepper Korn; ligeledes stöder han en Ager i „den østre Søvang“, hvilken ligger paa „Gylle-Ager“, Østen næst Steendysjen („Stenruglen“), som er nærmest Byen. (Udv. D. Diplomer. Nr. 132. S. 194)

1404. (5. Dec.) Fredag næst efter St. Anders Dag. Den afdøde Gamle Niels Wadi havde paa sin Dødsfeng for Præsterne, Hr. Anders Nielsen i Galten og Hr. Laurentsen i Billig, og for 3 andre Vidner, aabenbarlig bekiendt „med heel Hu og Willie“, at han med Urette havde fanget og vundet et Gods, der ligger i Folwik, fra Domkirken i Aars, og forbed, at ingen af hans Børn, Brønder eller Nærmeste maatte hevare dem med dette Gods, om de

vilde spare for den højeste Dom paa deres Mærke. (Vidnesbyrd herom, udstedt af Jens Stigsen, Bispeoppens Officialis, og af Caspillet, samt Vergermester og Raadmand i Karhuus. Raugebet S. R. D. Tom. VI. p. 186.)

1405. (13. April.) Abbed Niels og Conventet i Soree Kloster oplade til Dronning Margrethe og hendes Arvinger og Efterkommere Riege Kiebstad, og al den Rettighed, Klosteret have haft til samme; efterjom Dronningen har fornoiet Klosteret jaavel for de 500 ledige Mark, hverfor Riege Grund sted i Pant, som for ældre Breve og Rettigheder paa Riege By, som Klosteret havde af fremarne Konger, junderlig af R. Grik (Menved), og hverfor Byen skylde 2 Mark Korn om Aaret, den Lid Brevet blev givet. (Udv. af Danske Dipl. S. 209.)

1405. (21. Jun.) Paul Ingvarson, som taldes Guld, giver en Bymand i Lund, Peder Nielsen, Julemagt til at oppebære Bøder for sin dræbte Søn, Ingvar Poulsen, og derefter at giere „Trygd og Forvaring.“ Hvad han i den Andledning indgaaer, forbinder den Dræbtes Fader sig at holde ubredeligt paa egne og paa alle den Dødes Brønders Vegne. (Udv. af D. Dipl. S. 213.)

1406. (25. Apr.) Anders Laurigen Hovedsmand paa Kiebenhavns Slot (Capitaneus castri Halmis) bortskieder paa sin Herres, den Moskildste Biskop Peders Vegne, til Thomas Tagesen, Bager i Kiebenhavn, en Gaard beliggende ved Tydskemannegaden;¹⁾ hvilken Gaard efter Landslov var tilfalden Biskoppen efter Berta Hennekins Enke, som havde hængt sig selv (que suggestione diabolica personaliter se suspendit. (D. Mag. IV. 362.)

1411. (8. Dec.) Ringsted Kloster havde af Dronning Margrethe haft 1000 Møbler til Laans, („i Tro“) hvilke den afdøde Abbed Laurentius havde modtaget. Da en af hans Eftermand, Abbed Peder, betalte dette betroede Laan tilbage i Kallundborg,

¹⁾ „Thydeske Manne gadhe i Kiöpmanhaffu“, i Ver Truc Kirkes Segn Segn, nævnes i et andet Brev, d. 19de Jun. 1127.

overgav Dronningen ham i Stedet for samme 2000 Lybske Mark, som hun stienkede Klosteret paa følgende Vilkaar: 1500 Lybske Mark af denne Sum skulde anvendes til Klosters Bgning og til et nyt Tag paa Kirken; imod Forpligtelsen at holde de sædvanlige Siglesmæsser, Vigilier, Dronningens Martid" med Lys og Almisseer paa „Martidsdagen" (eller Dronningens Dødsdag). For de øvrige 500 Mark forpligter Abbeden og Conventet sig til at „hjælpe ni trængende Personer til deres daglige Brød." Deraf skulde tre „fattige, velbaarne Jomfruer" forjorges i et Nonnekloster i Sialand; tre Personer skulde „hjælpes til Brødet i Hionlag" (udstyres til Giftermaal) inden et Aar; og „tre nødterftige Enker" inden Kyndelmisje indtages i Klosteret, og der nyde Tøde og Klæde deres Livs Dage. (D. Mag. IV. 322.)

1415. (12. Septbr.) Grik Dozenrode, Erkebogn og Generalvicarius for den fraværende Biskop Johan af Slesvig, kundgier for Sognepræster og al Geistligheden i Slesvigs Stift, at da Evenden (validus famulus) Johan Ludhøi paa Böö, for sin og sine Forældres Siæle havde stienket Capillet i Ribe en Eng, Kalfhemme kaldet paa Den Böö, har en Dvinde, Kathrine Knuds Enke, paa denne D hindret og forholdt Capillet fra at komme i sin lovlige Besiddelse af bemeldte Jordpart; og da hun, efter at være stævnet at møde for Capillet i Slesvig, hverken selv eller ved Fuldmagt er mødt, bandsættes hun af bemeldte Biskoppens Vicarius, som befaler samtlige Præster og Geistlige i Stiftet offentlig at iværksætte denne Bandsætning „under Gudstienesten, med Klokkers Lyd og ved tændte Lys, som Skik er, for hele Menigheden, hver Søndag og Helligdag" (singulis diebus dominicis & festivis, campanis pulsatis ac candelis accensis, ut moris est, coram plebe) og at forsfare hermed, indtil bemeldte Dvinde ydmyger sig, og gier sig værdig til at erholde Absolution af Bandsættelsen. — Brevet har Paategnelser af Præsterne paa Böö, og af Sognepræsten i Flensborg, at Bandsættelsen, efter Befaling, er iværksat. (Michelsen „Nordfrieslaud in Mittelalter". p. 203—205).

1417. (31. Decbr.) Broder Gert Nyning af Skemminge (Maribo) Kloster i Lolland, havde ført Klagemaal for Kongens

Retterting, Nytaarsaften i Kallundborg, over Næstved Bymænd, at de drog Vaad paa Klosters Grund med Uret, og over de Volds-gjerninger, som de i den Anledning havde begaaet. Klosteret havde udfendt nogle af Bødrene og af deres Bønder, for at hindre dette ulovlige Distei. Næstved Borgere havde da brændt en af Klosters Bøndergaard, og al Bødens Eiendom, ihjelslaaet en Børn, grebet to Andre, tilligemed en Klosterbroder, og voldført dem til Næstved, hvor de satte en ulovlig Tingdag. „Og selv vidnede de, selv klagede de, og dømt dem urettelig til døde“; hvorpaa de halsbuggede baade Munk og de to Bønder, og „lagde dem i heden Jord“. De indstævnte Næstved Bymænd sagde saa til deres Forsvar: De Mand, som de havde halsbugget, vare Nøvere, der havde taget deres Dister („Distemænd“) og deres Dist ude paa salt Hav, hvor de med Nette maatte fiske. Da herover blev klaget for dem i Næstved, da „faldt de ud“, og fandt disse aabnbare Nøvere; men disse flyede til deres eget Hus, og gjorde nogle Bymænd af Næstved „ilde saare“, baade før og efterat de kom i Huset; „og de kunde ikke faae dem ud, før de brændte Huset. Da toge de deres Nøvere, førte dem ind i Næstved, og rettede dem efter deres Gjerninger“. Da svarede Broder Nyning paa Klosters Vegne, og negtede, at den henrettede Munk og Klosters Bønder havde røvet; de havde kun hindret Næstved Dister paa Klosters Grund, og før de Dist, som de havde taget, havde de lagt fuldt Værd, som var otte Skilling Grot. Der dømtes paa Rettertinget: „at Hindrelse kan ei være Lov; fordi uvidende kan Ingen giere Lov, som vidende vil lade det“. Næstved Mænd skulde have køret og delet (klaget og ført Segsmaal) efter Landslov o. s. v. Bymændene i Næstved dømtes til at gjælde (give Erstatning) for den Husbjand og Møden deraf kom; men for at have undlivet de henrettede Mand, som ingen lovlig Dom var overgaaet, skulde de tage de Døde op af heden Jord, og komme dem i viet Jord, og bede efter Landslov baade til de Drabtes Brønder, til Kongen, og til Klosteret. Den Mand, der satte Netten paa en ulovlig Tid og ikke paa ret Tingdag, „han skal være den Mand, der ei mere maa sidde i nogen Ret eller Dom“. o. s. v. (Rettertingsdommen i D. Mag. I. S. 367—69)

1428. (7. Jul.) Erik af Bommern lod spørge paa Siæl-landsfare Landsding: hvad Met den herte (hvad Straf den tilkom) som hjemme sad, naar Fiender komme for Landet „og Vidie Brandginge“ (Budstikken omfendtes) og Mmuen skulde til Strande; ligeledes den, som var befalet Banneret at bære, og det at sætte i Jorden, men som rømte fra det; og den, som var „faren under Banneret“, og bortleb uden Bannermesterens Minde. Landsdommeren Hr. Herluf Nielsen af Englerup, med tiltagne Meddomsmand af Adal, og dertil 2 af hver Riikstad og 2 af hvert Herred, „fandt for Met, efter gammel Sædvane“: at den, som sidder hjemme, naar Fiender komme for Landet og Baunen brænder, bør at hænges ved sin egen Vielke; den Bannerfører, som rømmer af Marken fra Banneret, har forbrudt Liv, Gods og Gre; den, som udfarer til Strandbakke, som Fienden ligger for (til Sæes) men rømmer fra sit Vanner, „bliver æreløs og liges ingen god Mand“. (D. Mag. V. 319. Jvf. 1470. 9. Marts.)

1433. (14. Januar). Paa Bindinge Herredsting var opnævnt otte „stikkelige Dannemænd, at vidne og at sige om Hans Frost, hvad han af Mette havde forbrudt“, efter de Skæremaal, som da fættes over ham. Disse otte Mænd vidnede saundragtelig: „at Hans Frost er en ret Forræder, og havde gjort saadanne Ugierninger imod sit rette Brod og i sit rette Brod, at hannem derfor af Mette bør efter vor Lands Lov enten at hænges eller stelles“. Da dette Vidne saaledes var ganget, opstod Hr. Steen Basse²⁾ Ridder, og tilbød aabenbare (offentlig) og sagde saa: „Er

²⁾ Denne Hr. Steen Basse, i hvis Tjeneste Hans Frost havde be-
gaact de i Herredsvidnet ikke noiere angivne „Ugierninger“, hvorover
Herren havde ført Klage, eiede meget Gods i Siælland (Tybjerg,
Seholm, m. m.) og i Byen; foruden flere Gaarde i Nyborg. Han
døde omtr. 1448; og hans Brue Ellen Bjørn overlevede ham ad-
skillige Aar. Den ovenfor meddeelte Herredstingsdom er bl. a. der-
ved mærkelig, at Hans Frost sereskommer navnlig i en gamle
Bise (N. S. Vedels Tragica Nr. 6. Nyerups Udg. III. S. 31) som
en Riddersvend, der var falskelig beskyldt, og i Nyberg blev dømt til
Dede, henrettet, og lagt paa Steile og Piul. Over lidt i øvrigt de
virkelige historiske Forhold, i Henføende til Steen Basse og hans Hu-
jru, påse til Bisens Indhold, er viis i Ny D. Mag. VI. S. 268. 269.

nu Nogen, der for Hans Drost vil svare, og enten byde Lov for ham, eller i andre Maader, da skal han gierne høies". Da der Ingen var, som i nogen Maade vilde svare for ham, „da vigede de opnævnte ette gode Dannemænd af alle fire Tingstøffe", for at demme ham efter hans Gjerninger; og „de demte han da allesammen, at han som en Forræder burde at stelles." (Ny D. Mag. VI. S. 269.)

1433. (10. Novbr.) „En stielig Mand af Vaaben", Hans Jenffen, Steen Vassés Foged, paa Søholm, svurgie sig fere paa Stævn's Herredsting, om hvad Arild-Sæd havde været med den Afgift, „hver Kongens Bønde i Stævn's Herred" burde give til Søholm to Gænge om Aaret m. m. Da opstod Herredsfogden Jøp Beyendson (Bentson) „og nævnte ud en Stokkenævnd med 12 Dannemænd af Herredet, der skulde sige og vidne om det havde været en arild Sæd". De tolv Mænd „ginge alle ud og beraadte dem, og indginge, og alle samdrægtelig vidnede med en beraad Hu og en fuldkommen Villie, inden vore fire Støffe: at det havde været en Sædvane siden Søholm blev bygget, „thet handerstæ the kunne mynnes ælther spørge", at hver Bønde i Stevnsherred skulde aarlighaars give til Søholm „et got høns, gæn Ste Nielaes dagh fore jwl, oc huar Stæ hanssdag om mitsommer the samme hunder alle schulde giffue sæx lamb oc sæx skillingh grot". — „Der de saa havde vidnet, som foreskrevet staaer, da stød op fornævnte Hans Jenffen, Hr. Steen Vassés Foged paa Søholm, og beddes et Thingvidne derpaa, som de inden fire Støffe havde vidnet". v. j. v. (Weinwich Vestr. over Stevnsherred. 1798. S. 69.)³⁾

1436. (5. December). Bertel Henningsen, Borger i Svendborg („Suineborg") oplader (afstaaer) „karst og sund, med sin frie Villie", sin Volig i Svendborg (min hood, baade mit hus oc Jord) med al sin rette Tilher, til B. Tidemandsen og hans Hustru Gertrud, med saadant Villkaar: at de og deres Arvinger skulle „op-

³⁾ Dette i sin Form fuldstændigt og vel affattede skållandske Herredstingvidne, og andre af samme Form, have endeel tilfælles med adskillige af de tydske saakaldte „Weisthümer".

holde ham med fri Kost i hans Livstid, baade til Mad og Øl, og til Bad med dem at sidde, og nyde saa godt, som de det selv have". De skulle tillige indløse Bøden (som pantsat) for 8 Mark Lybst; og endvidere skulle de give ham „6 Allen graat Klæde hvert Aar St. Hans Dag, et Par Klædehosjer aarlig henimod Paaske, to Par Skoe, hver Paaske og Mikkelsmesse, og et Par Vinklæder (Lagen?) hvert Aar, til een Skilling Allen". (Aetjykker udg. af Dyens Lit. Selskab. I. S. 102.)

1442. (26. Marts). Elsf Christierns Datter af Steffring (Stoffring) skienkede ved Gævbrev af bemeldte Dag en Gaard, med Huus og Jord, i Kasbjerg, Gerlevsherrød, „met myn frii jaa, villyæ oc vellyst“, til Hellig-Kors Lav (Gilde) i Randers til at styrke og lade holde „den hellige Korsmesse“, som bemeldte Hellig-Kors Lav dagligen lader holde „først om Morgenen“ i Brødre (Graabredre?) Kloster i Randers. Hun under og giver bemeldte Gaard til denne Messe, „hvad enten hun doer, eller lever; men ophæres der nogenstunde med Messen, da falder Gaarden tilbage til hendes Arvinger.“ (Dipl. i Geh. Arch.).

1442. (16. Juni). Paa Dyens Landsting blev læst et Brev angaaende et Møde, der var holdt den foregaaende 27. Mai i Vor Frue Kirke i Nyborg om en Sag angaaende Claus Iversen, som havde været Hr. Steen Basfæs Foged paa Lykkesholm i 1er Aar. Denne tilspurgte Fogeden: om han vilde opgiere sit Regnskab for denne Forsamling (2 Udelsmænd, 4 Præster, 2 Raadmænd i Nyborg) og „giere ham det ærligt og skieligt, som hannem burde af Vre og af Rette?“ — Claus Iversen svarede dertil: at han kunde ikke giere ham andet Regnskab, end det, som han allerede havde faaet. Hr. Steen adspurgte nu Fogeden paa ny, om han vilde blive ved dette Regnskab, eller om han havde oppebaaret mere, som han burde giere Rede for? — Fogeden benegtede dette. Regnskabet blev da fremlagt og overseet; Hr. Steen „bed sig i Rette“ for de ovennævnte Voldgiftsmænd, om Regnskabet var saa ærligt og skieligt, som han burde nyde det; og vilde underkaste sig deres Kiendelse. Dertil svarede Claus Iversen, at han vilde nu ride bort, faae sig en anden Husbonde, og derpaa beraade sig med ham og flere sine Venner,

og see, hvad han derefter ydermere skulde giere. Andet Svar vilde han paa den Tid ikke give. Hr. Steen gav sig da i Nette (indstillede til Voldgiftsmændenes Stien) om han havde gjort Fogeden nogen Uret, hvilket han da vilde erstatte. Voldgiftsmændene skienede ikke andet, end, „at Hr. Steen handlede ærligt og skieligt imod ham, som en Dannemand, og Alle raadede Claus Jørgensen, at han skulde betænke sig; og giere Hr. Steen Ret og Skiel, som han burde: „thi vilde han ther ænkter till giøre.“ Nu sagde Johan Mangow (af Hetrup): „Kiære Steen, vi kunne vel prøve, at om Claus Jørgensen var eder 1 Mark, eller 1000 Mark rindigt skyldig, da var det alt ligemeget“. — „Da had Hr. Steen os for Guds Skyld, at vi skulde drage det til Minde, at Fogeden vilde ride bort, uden at giere ham Ret eller Skiel.“ (Orig. Dipl. i Geh. Arch.).

1445. (11. Aug.) Kongens Bonde, Niels i Hgard (i Halland) klagede ved Landsding i Søndre Halland „den Vold og Uret, som Erik Geed havde gjort ham, i det han lod ham frarøve hans Bæ, endskjendt Bonden „stod ham Huns og Hiem til“, og bad sig til Borgen med flere gode Mænd for ham og hans Bæ, at han skulde møde til Herrerædning og Landsding, og undgielde hvad Erik Geed med Nette kunde klage over. Ydermere havde denne ladet ham baste og binde og voldsere til Lageholm (Laholm) „hvor han var lagt i Stok og Jern“. 4 Mænd af Arlose, Arnarp og Hyslinge, vidnede ved Landsdinget: at Erik Geeds Foged nedte dem til at drive Niels' og Johans¹⁾ Bæ ind til Lageholm, nemlig 12 og 20 (32) Rød; og havde de to Gange talt Dræget. (Orig. i Geh. Arch.)

1446. (21. Febr.) Fru Sofie, Knud Andersens „Efterlevende“ havde laant 200 Rhinske Gylden af Hr. Torbjørn Wille af „Mendhe“, og derfor sat „Sanorp“ i Pant²⁾. Da Gieldsbrevet var læst i „Sanorp Wille“, i Overværelse af Anders Jørgensen (Basse) af Dvandløse, Jes Magnesens af Skullerup, og Claus Henriksen, og Fru Sofie tilstod, rigtig at have modtaget de 200 Gylden,

¹⁾ Denne Mand findes ikke videre nævnt, eller tilførn omtalt i Diplomet.

²⁾ Mendhe er Allindhe-Magle i Ringsted Herred. Sanorp er enten Sonnerupgaard i Hvalsø Sogn, Vestsø Herred, eller Kirkebyen Sonnerup i samme Herred. (Vfs. D. Ut. VI. 113, 114, 168.)

som Brevet led paa, bad hun sin lovlige Værg, Torbiørn Jepsen af Stifts-Bierby (Lunds Herred) at antvorde Hr. Torbiørn Wille Godset, hvilket han gjorde efter hendes frie Villie og Ven. Fruen takkede derpaa, „at han havde undt hende saa længe No og Mag, efter den Tid, som hendes Brev indeholdt; „og kaldte selv de Vorneede frem, som boede paa Volene, og bad dem sætte (veres Gaarde) af Hr. Torbiørn, og sige ham Tieneste; og de gjorde saa.“ (Vidnebrev, udstedt St. Mathias Dag. Geh. Arch.)

1446. (27. Sept.) „En besteden Mand“, Herredsfogeden i Bisbjerg Herred, Jon Bernth, eslede og fik, paa sit eget Herredsting, paa Hr. Otte Nielsen til Bierneholm hans Vegne, „et fuldt og alt stændende Tingsvidne af otte Dannemand, som cendragtig viduede: at Morten Jensen svor selv tolvte hans Moder en Trediedeel til af fem og tyve Furer (Plovsurer) over al Lyndu Mark til Peer Bondes Gaard i Kragberg.“⁶⁾ (Geh. Arch.)

1447. (3. Marts) Christian I. og Rigsraadets Dom-brev, givet paa „Hindsegavl“, siger for Ret i en Tvist imellem Biskop „Ulrich“ i Mars og „Lhosind“ (Laasing) Indbyggere paa den ene, og Svendborgs Børgerskab paa den anden Side, at Biskoppen maatte have sit eget Skib frit gaaende fra Laasing til Lydsland; men at Dens Indbyggere maatte til Lydsland allene ud-fere (levende) Heste, Orne og Koer, men ikke ædende Varer. Disse skulle de udelukkende fere til Svendborg; og de maa ikke drive Forprang med noget, som de fere tilbage fra Lydsland. (B. Simonens Borgruiner. II. S. 115. 116.)⁷⁾

⁶⁾ Meningen af dette Tingsvidne maa være: at Morten Jensen afstod til sin Moder en Trediedeel af den Part, som han besad i den benævnte Mark eller Agerjord, og som udgjorde et Jordstykke af 25 Furers Brede. At det siges at være lagt til Peer Bondes Gaard, maa vel saaledes forstaaes, at Moderen eiede denne Gaard, eller var andengang gift med Bonden. — Herredet er formodentlig Øster-Bisbjerg, hvor der i Hornslet Sogn findes en By, kaldet Kragberg. (Kraiberg. D. Atlas. IV. 319.)

⁷⁾ Hermed kan sammenholdes et Brev af Christian I. (fra Aaret 1450) hvori forbydes Bønderne paa Moen at drive Kiebmandskab, da Børgerne i Stege derved led Skade (Paludan: Moens Bøfr. II.

1449. (28. April.) K. Christian I. under og tillader ved sit aabne Brev, at Abbeden i Esrom Kloster maa lade bygge en Haven og nogle Halegaard, der hvor Klosters Grund ligger paa Stranden. (Cod. Esromensis.)

1453. (21. August). Borgemejstere, Raadmænd og Menighed" i Aalborg udstede et Vidnesbyrd for Anders Bork, Proder og nu Prior i Hellig Aands Huus i Aalborg: at det er dem „fuld vitterligt i en sand daglig Nærvarrelse“: hverledes at „mange fattige, nøle og vanføre Mennesker desværre lidt og ofte i mange Aar her i Aalborg led stor Nød og moren forføres (forgift, omkom) baade i Gade og Stræde, og andenledes for Vanregt, særdeles af deres store vederstyggelige Sygdom og Krankhed“: fordi det aldrig var hørt og spurgt, at her var nogen særlig Tilflugt eller „Hospitale“ for fattige og syge Mennesker, enten i Bisborg, eller her i Aalborg, „og sjelden i noget Biskopsdemme heromkring“ — serend bemeldte Anders Bork, og Hr. Hennike, Præst i Hellig Aands Huus, begyndte paa, ved egen Gave, Arv, og ved gode Menneskers Almisje, at bygge samme Hospital; o. s. v. (Orig. paa Berg. i Aalborg Archiv.)

1454. (27. Januar). Christian I. (i et Brev, givet Skiffide, feria tertia post festum b. Pauli conversionis) forbyder: at Ingen herefter maa fæste eller binde deres Skibe ved Høibro, eller, ved de Bæle, som Vreen opholde; da Borgemejstere Raadmænd og Borgere i Kiebenhavn have vedtaget, efter Kongens Villie, at bygge og paa ny at forfærdige „vor Bro Høibro, imellem vort Slot og vor By Kiebenhavn“; efterdi Broen „udbrydes“, ikke alene af Storm og Blod, men „synderlig af Skibe, som derved fæstes“. Kongen paalyder, at man skal lade slaae Bæle udenfor Vreen, „och lade legge Hamber (?) der paa, som Skib maa vedbindis och festis, hvem det nödh oc behof giöris.“ (Efter en Afskrift af Langebet. Originalen i Raadhuusarchivet.)

S. 286;) hvorimod et andet Brev af K. Christoffer af 16. April 1447 gav Stege Borgere Frihed til ubehindret at købe Korn, Creature og ædende Varer til deres eget Behov. (sammeft. S. 286.)

1454. (24. Marts). Christian I. tilfender Hr. Niels Grichsen Gyldenstjerne et Klageskrift „af nogle fattige Kiøbmænd“ over ham, og „end ydermere over hans Husfrue“; hvilket Kongen dog neppe finder troligt. Han befaler derfor og vil: „at der nu strax skal gives dem igien hvis de selv bierget have af deres Guds“. Ogjaa har Kongen befalet: „Vore Borgemeestere i Horsens, at de og skulle følge samme Kiøbmænd til Eder, og være der udover, at det skieligen til maa gange paa begge Sider“. Da der tilfældt i Klageskriftet siges, at Gyldenstjernes Husfrue „skyder paa Brev og Bevistning paa disse Wreender“, af Konger i Danmark, og af Nigernes Raad: da vil Christian I. at G. skal komme frem med samme Breve og Beviser, „for at Vi maa vide at rette Os derefter“. (Suhms nye Saml. 3die Bd. S. 338. 39.)

1455. (27. Jan.) K. Christian har modtaget Brev fra Hr. Niels Gyldenstjerne, som melder, at Hr. Claus (Nønnenow) ikke har Foder til Kongens og hans Tjeneres Heste; hvorfor han foreslaaer, at der paalægges en Foderskat. Kongen svarer: at dette lader sig ikke giøre uden med Raadets Samtykke i Skaane; og at han nu med det Snarreste agter sig over til Helsingborg. Kongen befaler derfor Gyldenstjerne, „at han saaledes maa slye det med Hr. Claus, at Kongens Tjenere faae deres Biergning, baade Foder og andet, saa længe til han kommer der over, da vil Kongen vel finde Veie“. [Suhms Nye Saml. III. 390.]

1455. (17. Jun.). Christian den Første var i egen Person i Sacristiet i Roskilde, og tog der „de Penge, Guld og Sølv i Afladskisten“, som Paven „havde givet Kongen af Cypern til Hielp og Trost at vederstaae de Turcis med“; hele Summen, i Penge regnet, var 535½ Lübste Mark. Kongen tog dem „til vort og Nigens mærkelige Løvt, Nytte og Behov“; men lover at betale dem tilbage, dersom der kom „the rette Passivens Hoffvit Bress oc Bulle“, at disse Penge skulde sendes af Niget, Kongen af Cypern til Nytte“. (D. Mag. I. S. 352.)

1457. (13. Oct.) Anders Thomiøsen, en af Hr. Niels Berjen Gyldenstjernes Svende, blev „desværre“ ihjelslagen af Biskop Jep i Berglum, hans Svende. Hans Estermaalsmænd udgav deres Orsørbrev paa Randers Raadsstue, hvor Biskop Jens af Marhuus, Biskop

Knud af Viborg, Hr. Otte Nielsen og Hr. Eggert Brille, jøde Retterting den 13. Oct. 1457. (D. Mag. 3die N. III. S. 300.)

1458. (3. April) gif Tingsvidne af Han=Herreds=Thing: „at Hr. Niels Persens (Gyldenstiernes) Gaard, (Nagaard) Gods, og alle hans Breve vorde brændte for Rigets Skyld (1441) ja at han kom af sin Gaard ikke uden med en Stav i sin Haand.“ (D. Mag. 3die N. III. 260. Jvf. D. Atlas. V. S. 317.)

1459. (1. Jun.) gif Thingvidne paa Hillerslev Herreds=thing: „at de to Gaarde i Klitten, som Knogmøse nu paatalet, have givet Skat og Skyld til Nagaard ulastet og ukæret i 50 Aar — og „Hr. Peer Nielsen, paa memoriae, lod bygge de to Gaarde af øde, og lod drive did 9 Koer af Nagaard, og sætte dem paa de to Gaarde, af hvilke 9 Koers Afspæding er aarligaars siden givet Skat til Nagaard.“ m. m. (D. Mag. III. S. 260. Jvf. D. Atlas. V. 313. 317.)

1460. (10. Novbr.) Biskop Jens af Aarhus, tilligemed 5 Ridder og 2 Bøvner, udstede et aabent Brev (St. Martini=Åften) til Vidnesbyrd om, at de samme Dag havde været til et venligt Møde i Biskopsgaarden i Aars, om Trætte og Dole, som var imellem Hr. Otte Nielsen (Rosentrang) af Bierholm, Ridder, paa den ene Side, og Lave Brof af Wsendrop paa den anden. Efter Tilspørgsel erklærede begge Parter, at de vilde give dem i Rette for Biskoppen med de øvrige nævnte Voldgiftsmænd, „dersom Mindet ikke kunde sig finde“; og hertes da begges Tiltale og Gienfvar. Den 1ste „Skyldning“ som Hr. Otte havde til Lave Brof, var, at han havde taget en „vor naadige Herres“ (s: Kongens og Kronens) Gaard i Aaninghe (s: Auningh), kruger den efter sin Villie, og har nedet Bonden til at giere Skifte med ham. Den anden Skyldning var: at Lave Brofs Svende havde taget en Mariager Dieners (en Klosterbondes) Hest i Hannest. 3. At da en Mariagers Diener Myrth^{*)} havde været med til Linge at løvværge

^{*)} Dette Navn findes oftere i jydsk Breve af 15de Aarhundrede. Crist Sørensen Myrth havde beliggert Maje Mortensdatter, som tiende hos Claus Steen, og dømtes som Forræder og Tyv. Randers, 7. Marts 1469. (D. Mag. VI. S. 54.)

en anden Mariagers Tiener, saa stødte Laves Tiener Jeppe Knudsen bemældte Myrth med sin „Armbørste-Bøggel“ (Boile) og „nødte ham saa til at sige sig Venfkab“. 4. At Lave Brof holder en Mand, som er dømt fredløs („vor nadighe herres fridlöse mann“) Henrich Anderssen, i sit Brød, uagtet Manden er lovligen sag-sagt) ved Randers Byting, og paa Kongens Vegne er „lovligen udæffet“ (fordret udleveret) af Lave Brof paa Herredstinget. 5. Sagde Hr. Otte, at Lave var ham paa Kongens Vegne 3 Mark pligtig for hver Nat, som han har holdt fornævnte fredløse Mand i sit Brød, siden han var lovligen udæffet. 6. Angaaende Hr. Ottes Svend, Henrik Brip. Da Hr. Otte og Lave Brof vare blevne forligte i Randers, siden Tid før Laves Bryllup, da blev det aftalt, at havde en af dem noget at tilsige den Anden, da skulde han „byde eller skrive ham til derom, før han noget andet gjorde dertil.“ Hr. Otte skrev da Lave Brof til om noget Grende, og sendte sin Svend Henrik Brip til Lave; da var denne selv ei hjemme, „men hans Husfru annammede Brevet, og Henrik Brip aad og drak med hende, og red saa sin Vel. Da han var reden, kom Lave hjem, og „strax da han havde hørt Brevet, vendte han efter fornævnte Brip“. Da denne blev Lave vaer, biede han paa ham, i Tanke at faae Svar med sig; men da Lave kom ham nær, vilde han have slaaet Brip ihjel med sit Sværd; men denne undkom lykkelig. 7. Laves Svend Kruse havde slaaet en Kvinde i Hr. Ottes Gaard i Njkerup, hos St. Mariae Magdalene Kirke; „og det skeete ud af Laves Brød og i hans Brød“. 8. Laves Svende, Henrik Anderssen selv fjerde, „sloge og hudstroge Peder Meinersøns Søn, drog hans Haar og Skæg af, og handlede ham ilde; fordi han var gaaet i Laves Humlegaard hos Wessendrup, og vilde have druffet der for hans (sine) Benge; og det skeete ud af Laves Brød og i hans Brød“. 9. Da Hr. Otte og Lave Brof bleve forligte i Randers, blev det saa aftalt, „at Lave ei skulde vende Jens Henriksen Brip Had til i nogen Maade“; men dette har han siden

*) Denne ofte i disse Breve forekommende Talemaade maa vel bemærke: at det skeete ved Eu, der paa den Tid var i Lave Brofs Brød 3: Tieneste; endskiondt det her allerede er sagt, at Kruse var Laves Svend.

ikke holdt. 10. Lave havde ladet sine Svende, „16 Værjende“ (væbnede Mand) ligge en heel Dag for Hr. Ottes Gaard Biornholm, imedens der skulde handles (om Forlig) og de vilde (truede med) enten have „flegget“ (?) hans Gaard, eller slaaet hans Foged ihjel.

11. Lave Brof havde taget en Gaard fra Hr. Ottes Svend, Varsjod, som Laves Kader havde givet denne aabent, beseglet Brev paa. — Kiendelsen, som derpaa affagdes, da Hr. Otte og Lave vare udgangne, gif den sidstnævnte imod i alle Klagepunkterne. Saaledes blev til det 1ste Punkt „sagt for Rette“: at Lave „ei maa have nogen Bønde=Jord eller Gaard til Eiendom eller Skifte, uden Herflabets og Bondens Minde“; til det andet, at begge, baade Lave Brofs, og Mariager Klosters Bønder, maa føre lovtigt Beviis, hvem den omtvistede Hest tilhører. Om Klosterbonden siges: han maa bringe det til, „at hans Grander og Sognemand vidne, at det er hans rette Hest; og naar det gjort er, da skal fornævnte Mand have hans Hest igjen“. Til den 3die Skyldning, angaaende Myrth, „som Jep Knudsen stødte i Munden, tykkes os svo føre Minde, at haver han ikke allerede bedet imod Myrth, da maa han bøde efter Skielighed, endnu inden 20de Dag Jule næstkommende, saa at fornævnte Myrth takker Hr. Otte“ (erklarer sig tilfreds med Bøderne.) — Saaledes fremdeles ved ethvert af de øvrige Klagemaal. Lave Brof havde derimod ingen anden Skyldning at fremkomme med imod Hr. Otte Nielsen, end at denne havde „taget Svenden Peder Svendsen, som fra ham skulde, med Uminde“. Hr. Otte svarede dertil, og Kiendelsen blev: „at vil Hr. Otte beholde Svenden i hans Brød, da skal han enten giøre Ret eller Minde (imod) den fornævnte Svend.“ — Derefter valgte Biskop Jens Hr. Erik Ottesen paa Hr. Otte Nielsens Vegne, og Fru Anne Mogens Datter og Hr. Axel Vagejen paa Lave Brofs Vegne, som Mellemhandlere, der skulde hjælpe til at „dødsbedre Villie, Kiærlighed og Gendragt“ maatte vorde imellem de to Adelsmænd; men ligesom disse vare udgaede for at tale med de stridende Parter, som Lave Brof hasteligen ind, forlangte Lyd, og sagde da: „Hr. Styge Nielsen vil have Penge af mig; dem skal han aldrig faae!“ — Derpaa „løb han overherig og vred ud af Ratten, og vilde ikke ydermere svare til noget af det, som han forhen havde sagt sig i Rette for.“ Da, „paa det ikke mere Feide og Ondt maatte deraf

vorde“, som man meget befrygtede, berammedes firar „en fælig Dag“ (fredelig Stilstand) paa begge Sider, som skulde staae til Søndag otte Dage næstkommende, og den Dag ud; og et Møde at holdes Dagen derpaa i Randers, hvor Biskop Jens og Hr. Erik Ottesen paa Hr. Otte Nielsens Vegne, og Hr. Knud Henriksen og Hr. Axel Ragesen paa Lave Brofs Vegne, skulde have Fuldmagt „at stille Hr. Otte og Lave ad, baade til Minde og til Mette“. v. j. v.¹⁰⁾.

1461. (7. Januar). Peder Axelsen, Electus i Odense, Erke-Domprovst i Lund, laaner af sin Broder Hr. Oluf Axelsen (Thott) i Valløe 1000 Rhinske Gylden, til en Rejse til Rom, og pantsætter ham derfor alt sit Fædrenegods i Sjælland. (D. Mag. II. 8.)

¹⁰⁾ Dette mærkelige og interessante Brev er et Hoved-Dokument i en Række af Tingsvidner og andre Breve, der vedkomme en langvarig Trætte og Fiendskab imellem de to Adelsmænd, den bekendte Hr. Otte Nielsen Rosenkrantz til Biørnsholm (død 1477) og Lave Esgeesen Brof til Esendrup (Gammel Estrup:) en Adelsmand, hvis selvraadige, voldsomme og uslyrlige Charakter tydeligt fremgaaer af disse Documenter. Det sildigste af bemeldte Actstykker (som fordum bevarede i det gamle Familie-Archiv paa Rosenholm) er et Brev af Hr. Erik Ottesen, (Christian I.s Hofmester, Hr. Otte Nielsens Søn) hvorved han kundgior: at „han havde tilsagt Lave Brof et stadigt, fuldt og alt Bønskab, troligen at holde ham, som en kristen Mand bør at giøre den anden“; hvilket han tillige havde tilsagt og lovet sin naadige Herre K. Christiern „i hans Raades Haand“. Dette Brev er af 1475, femten Aar efter det ovenfor i et fuldstændigt Udtog meddeelte, og viser, at Uenighed og Feider imellem Fæderen og Lave Brof, maa have fornyet og forplantet sig til Sønnen. Jvf. de nedenfor optagne Uddrag af Breve, denne Trætte og Feide vedkommende (1461. 1462. 1464. 1474.) Af saadanne har der i Alt været omtrent 25. — Lave Esgeesen Brof, en Son af Esge Jensen Brof til Esendrup og Bregenholt, Hovedsmand paa Halsborghuus, der faldt 1441 i et Slag mod de oprørske Bønder i Vendsyssel — fik Estrup og Bregenholt efter Fæderen; eiede Frøberg i Høen, Barsbek og Hammer i Skaane, og var gift med Kirsten Pederstatter Hoogh. (Om Lave Brof, jvf. T. Becker: om danske Herregaarde. IV. 2. Hefte.) Hans Søn Niels Brof havde samme Skiebne som sin Farsfæder; han faldt i Slaget ved Halsborg mod Skipper Clement 1531.

1461. (23. Mai). Aftenen før Vintjedag, var „Velbyrdig Mand“, Jes Matson Herredsfoged i Sønderherred¹¹⁾, paa dette Herredsting — beddes, fik og fremledte et fuldt Tingsvidne med 12 beskedne, trofaste Dannemænd, som vidnede, at dem alle vitteligt var, at Johanne Swales (Efterleverste?) hun var paa Sønderherredsting, og paa Horeloff (Haarlov?) Kirkegaard, førte og gav Raft og Ilding med grædende Taare: at hun var ved Vold og Magt ført og flyttet af sin egen Gaard, og hendes Gods med hende, rørende og urørende“; og „førte hun at Henrik Børs havde i Pant af hendes Jordegods med Vold og Magt, imod hendes Ja og Vinde; og klagede, at hun maatte ret intet nyde eller have af sit rette arvede Gods, og maatte ei have Magt eller Vold at give for sin Siæl af sit eget“. (Tingsvidne af evenm. Dag. G. Arch.)

1461. (13. Octbr.). Erik Bjørnsen, Ridder og Hovedsmand paa Skive, Hartvig Smalsted, Prior i Ringkloster, m. fl. kundgiere ved aabent Brev, at de vare nærværende i Borgestuen paa Skanderborg, hørte og saae at „En som hedder Christiern Mortensen af Mefing udsagde at han var i Hadelevholm paa den Tid da Ber Nielsen, Lave Brofs Svend, havde grebet Anders Skade, og bundet ham i en Bieder under et Bord; hvorpaa bemeldte Christiern Mortensen tilbød at ville borge for, at Skade skulde komme for Dtte Nielsen, (Rosenfrank) der var Lehnsmænd i Lehnnet, eller møde paa sit Herredsting, og tilsvare Lave Brof, hvad han var ham pligtig, „enten til Vinde eller til Dette“; men Svenden vilde enten have 40 lodige Mark, „eller Manden ind paa Gsendorp“. (Rosenholms Archiv.)

1462. (22. Febr.). „Velbaarne Mand“, Hr. Erik Dttesen, Ridder „lod æffe et fuldstændende Tingsvidne paa Hielsløv Herredsting: at han tre Gange paa Tinget havde ladet lovligent byde

¹¹⁾ Da „Philippus Axelsøn, Ridder og Hovedsmand paa Traanevær“, nævnes som nærværende paa Tinget, maa det være Sønderherred paa Langeland. Hverken her eller i Lollands Sønderherred, findes nu Sogn eller Sognkirke, kaldet Haarlov eller Horelov. Derimod nævnes i Tingsvidnet Skovsgaard og Rædeby som endnu findes i Humble Sogn paa Langeland.

i Rette" en Mand som hedder Anders Skade,¹²⁾ som Lave Brofs Svende havde kastet og bundet, og som de vilde have ført ud af det Lehn, som Hr. Erik havde at raade, for et andet Ting, hvilket Hr. Erik ikke vilde tilstede; men tog Manden til sig, og bød ham i Rette; om han havde forbrudt enten Liv, Lemmer eller Guds, da skulde han bøde derfor efter Lov og Ret; men der kom Ingen, som klagede paa ham i nogen Maade. (Rosenholms Archiv.)

1462. (21. Mai). Den „Velbaarne, strenge Ridder“, Hr. Peder Nielsen (Ulfeldt) til Broholm, fremstod paa Gudme Herredsting, og „skød sit Skiel“ (offede eller veraabte sig paa Vidnesbyrd) for Herredsfogden Claus Zenssøn, Hr. Claus Ronnow, Kongens Marsk, Henrik Manzau, Lage Urne, og flere paa Tinget tilstedeværende, „hvorkunde han havde levet sit Liv med os“, og „berettede“, eller klagede over, at „Nogle havde givet ham Uqueds Ordh, og kaldt ham Stegefist“. — Da „opstod den menige Almue paa Tinget, og svarede alle med eet Mundhøv (eenstemmigt) at Hr. Niels, fra det første i hans Oprindelse, og til han blev Mand, og siden alle hans Livsdage, og end i Dag, haver levet sit Liv som en retvis god christen Dannemand“. Dermed vilde dog Hr. Peder ikke lade sig noie; men begierede et Tingsvidne derover. Fogden opmælte da „en uwildig Stokkenævnd“, „forthi at hun wor sterkere en Thingswittne“. De 12 (i Brevet navngivne) Stokkemænd vidnede da det samme, med een samdrægtig Røst. Desuden vidnede de saa: at hvo som ham „af syn Vfornömslighed (Ufornuft) swadanth Öghenastin gissuer, thet kom swa till“: Een som hed Ducker, kom fra Marsken Hr. Valke til Hr. Peder Nielsen, og „laae med hannem i Brodet“ (var i hans Tjeneste). Da nu Hr. Peder engang var udgangen med sine Svende, at drage Vod paa Gudme Sø, var bemeldte Ducker med, og „svøbte sine Hænder i sin Raabe“. Hr. Peder bød ham da hjælpe at drage de Vist i Vand, som han selv skulde æde af; men Ducker „gjorde sig fortrøden (gienstribdig), og

¹²⁾ 1462 (15. Marts) led Hr. Otto Nielsen paa Hielmølv Ting byde Guld, Sølvs og rede Penge for Alt hvad denne Anders Skade kunde være Lave Brof skyldig; men der var Ingen, som paa Laves Begne vilde modtage det.

vilde ikke“. Da havde Hr. Peder et Træ i sin Haand, og gav samme Ducker et Slag „imellem hans Hænder“ (Skuldre) og bod ham lægge Haand paa med de andre, og hjælpe ham til sit eget Gavn; „og skædede hannem der aldrig af, hverken til Liv eller Helbred“.

1462. (23. Jun.) Kirsten Christensdotter i Budsted, Nis Borres Gifterleverste, der havde været Døged paa Nalborghuus, udsteder et Gavebrev, hvorved hun tilbagegiver Hellig Nands Huus i Nalborg „den Nabygge i Sleg, senderst i Byen“, som hendes afdøde Mand en Tid havde haft i Leie og Vaan af Klosters Prior Anders Borch; for en Dote Korn i aarlig Skyld. Men „hendes Husbond havde manet hende i hans Dødsfang at hun, for Guds og Vor Herres Døds Skyld, skulde lade det Guds komme til den Hellig Nands Huus igien; og var det hans stærke Klage og Klare paa hans Siæls Begne, at han førte det Guds i Trætte og kom det under Leding, som det ikke var før den Tid, han var Døged paa Nalborghuus“. (Nalborg Archiv.)

1462. (20. Decbr.). Peder Meinersen, paa Hr. Otte Nielsens Begne, estede og fik et fuldt Lingsvidne paa Halle Herredsting af 8 Dannemand: at Mandag efter St. Lucie Dag (20. Dec.) var Peder Meinersen for Høfendrup, og havde 5 Dannemand med sig, og lovlig udskædede, paa Kongens og Hr. Otte Nielsens Begne, Matthiis Smed af Laves Jern (Gangsel) og ind i Kongens Jern paa Kalle, og i Mette paa Kongens Begne; men kunde ei faae ham ud. Anden Gang, Mandagen derefter, estede han lovlig Smeden ud af Laves Jern paa Halle Herredsting; men ligeledes forgieves. (Mosenholms Archiv.)

1464. (2. Februar). Christian I. stadfæster Indstiftelsen, ved nogle af Kongens Hoftjenere, af „Ste Karine Gild e“ i Kiøbenhavn. (Herolden,) „vor elskelige *Persefant*,¹³⁾ Christiern Siel-

¹³⁾ *Perseuant* eller *Persefant*; en af det franske *poursuivant* dannet Benævnelse for Kongens Vaaben-Herolde, der forekommer under Christoffer af Baiern, og maaskee tidligere. (I et Brev til Christian I. fra Kong Alphons af Portugal, 11. Jul. 1461, nævnes Kongens „*Persefant, Leland* ved Navn“. At nævne dem efter Provindserne var optaget efter fransk og engelsk Skik.)

Land, Spelemen, Steghere, oc andre flere wore Thienere“ havde berettet for Kongen: „at the haffwe nylige begynt oc optaghet eet Gilde her i wor Köpstæd Köpenhaffn, Gwdh i Hemmelrighe, Jomfru Marie, oc Jomfru sancte Katherine till Loff, heder oc ære“. o. s. v.) Brevet er givet ex castro nostro Haffnensi, die purificationis b. Mariæ virginis.

1464. (27. August) udstedte Biskop Jens af Mars, tillige med to Riddere, to Præster og 7 Adelsmænd, atter et aabent Brev om et nyt „venligt Møde“, som bemeldte Dag var holdt i Mars Biskopsgaard, hvor Hr. Otte Nielsen, Hr. Erik Ottesen, og Hr. Stygge Nielsen paa ny vare mødte tilligemed Lave Brof, og hvor Forlig imellem dem blev sluttet. Iblandt Villkaarene nævnes: at den Gaard i „Naningh“, som Hr. Otte ber at forsvare paa Kongens Vegne, skal Lave ikke bevare (befatte) sig med; og den Bonde, som i Bior saaede sit Korn i den Gaards Jord, skal „fange Hyldest for sit Korn, som Laves Tienerses Bæ og Dg opaa“. — Om Mariager Klosters Tiener Myrth (s. ovenf. S. 226) gientages den forhen Lave Brof paalagte Forpligtelse; og saaledes med flere Punkter i den forrige Dom. Endvidere var der klaget: at Lave havde „slaget vor naadige Herres Tiener i Faring, „som Hr. Otte skal forsvare, og som Lave havde Borgen af. Derpaa blev saa sagt, at den samme Mand skulde være qvit for den „Borgen, og Lave skulde bedre imod Manden, saaledes at han takkede Hr. Otte“. o. s. fr. (Rosenhofms Archiv.)

1466. (12. April). Fogeden Jes Nielsen paa Naggaard (i Vendehøjsel) „lod læse aabne Breve“ paa Viborg Landsting, at Severin Jenssen slog Stig Pedersen ihjel „i Fred og Dage“. Landstinget (Sabbato infra Octavas Paschæ) dømte det „at være gjort i Mære, og at være æreløs Gierning“. (D. Mag. VI. S. 127.)

1466. (7. Decbr.) Christian I. Dombrev, givet i St. Knuds Kloster i Odense, hvor „for Os og vore elskelige Naad, tha nærværendes“, vare stiftede „vore og Kronens Bønder af Krarup Sogn, der kærede paa „Hr. Johan Switkop, vor Elskelige Mand og Tiener“, ¹⁴⁾ at de have givet over to Mark af en Ødekø“.

¹⁴⁾ Johan Switkop, til Sandholt, havde Krarup Sogn i Byen til Pant af K. Christian I.

Der blev saa paafagt for Ret: „hvad som de have givet mere end to Mark for en Odeko, det skal Hr. Johan give dem igien. Derneft kærede Bønderne: at Hr. Johan havde æftet flere Odenfviin af dem, end deres gamle Sædvane er; der blev for Rette fagt; at alle Kronens Bønder ffulle være fri for Odenfviin, fom fely have Skov. „Item kærede de om Voelfviin, at han æftede faadanne af dem over Ret og Lov“. Der fvaaredes faa til: at de Kronens Børnede (i Krarup) ffulle give fom andre Kronens Børnede, Voelfviin og Odenfviin, paa baade Sider. Giv Kronens Børnede udi andre Lehu derhos (nærliggende) Odenfviin, da give de ogfaa herefter i Krarup Sogn; ere andre Kronens Børnede fri, da ffulle diſje og være det. Item kærede de om ulovligt Gæfteri og Arbeide (Høveri.) Der fvaaredes faa til, at han ffuld ikke gæfte dem uffielligt; og at hver af Bønderne (hvar there) ffuld hielpe ham 4 Dags Arbeide om Aaret, og ei mere, alt Aaret igiennem. Item kærede de om Fødenøbd; der fvaaredes: de ffulde ikke holde det Nød, uden Hr. Johan kan have det med deres gode Villie. „Og ffuld han dem ingen Lyng eller Skatte paalægge, meer end han for fig fandt“. — Item, naar noget Bøndegods ligger øde, da ffulde „næfte Arvinger giøre (fætte) En paa Godfæt, fom Kronen kan giøre fuldt af det hende bør, og holde Godfæt ved gode Maade“. (Geh. Arch.)

1468. (5. Januar). Jes Nielſon, Mourits Nielſen (Gyldenſtiernes) Foged paa Nagaard, var betroet Gaard og Gods af ſin Herre, tilligemed „en beſeglet Nøgle til hans Kiſte, fom hans Breve og Akenodier laae i“, medens Mourits Gyldenſtierne var af Land i Kongens Tienefte. Efter Herrens Befaling ffulde Fogeden, om han behøvede Breve til Forſvar for Godfæt, „und ſegle Nøglen til Kiſten“ i gode Mænds Overvarelſe, udtage Brevene, og ſtrar igien beſegle Nøglen med diſje Mænds Segl. Ligeledes var ham befalet, „hvad og hvormegent han ffulde have og holde Gaarden med; og hvad han ffulde giøre (udrede) ſin Herre i Benge og Behov til Fortæring i Kongens Tienefte“. — Da nu Tiden kom, at Mourits Nielſen ffulde have Benge og Tæring til fig, og hans Bud kom derafter, da fik han intet; men „fik Tidende og Nygte under Dine“,

at Jes Nielsen havde taget sig en anden Husbonde, oplukket Kisten, udtaget Breve og Klenodier, og vilde dernæst have undveget. Mourits Gyldestjerne lod da Gaarden tage fra ham, og lod ham „hindre“ (arrestere) til han selv kom hjem, hvilket skeete næste Tirsdag før Jul, 1467. Den 4de Jan. 1468 lod han sætte en Borgstueret paa Hagard af 10 Adelige og 6 „Sandmænd“ i Hanherred, for at demme i Sagen. Jes Nielsen foregav, at Sels og Klenodier, som han vedgik at have udtaget af Kisten, det havde han pantsat til Prioren i D Kloster for Guld og Penge til Mauritses Behov; hvilket denne benegtede, „og sagde, det var ikke saa“; thi hvad Penge han udtog hos Prioren, havde denne særskilt Borgen (synderlig Wissen) for. Fogeden foregav at have givet sine Regnskabsbøger i Gjemme til Jeppe Gudmundsen i D Kloster; og Maurits Nielsen tilstod ham et Bud til Klosteret for at hente dem, og Leidebrev paa at Regnskaberne skulde komme sikkert frem, og i Behold igien. Men følgende Dag (5. Jan.) da Fogeden atter kom for Borgstueretten, kunde han ikke staafe, „for Net at pleie og Regnskab at giøre“, Besgerne tilveie, og sagde, at Jeppe Gudmundsen havde slyet Prioren dem at gjemme, og han kunde ikke faae dem før Prioren kom hjem. Da svarede Maur. Nielsen: „Her haver du nu sagt dig i Nette, og at vilde giøre mig Regnskab; dertil vil jeg ikke give dig længer Frist. Her siger jeg dig fri for al ydermere Hinder, eller nogen Vold at see; men du skal nyde hvis Netten giver“. Da gavede begge dem i Nette for Borgstueretten, som domte Jes Nielsens til at „forvares“ indtil Regnskabsbøgerne kom tilstede, og han gjorde skielig og lovlig Regnskab, som sig her. Om Kisten og Klenodierne „sagdes for Nette, at Fogeden havde gjort Maur. Nielsens Uret med at oplade hans Kiste og udtaget hans Klenodier, som ikke var ham tilstaaet og befalet“ o. s. v. (Dombrev af 5. Jan. 1468. D. Mag. 3die R. III. 264—66.) Jes Nielsen er siden bleven dømt til at hænges, og Dommen fuldbyrdet, som sees af et Thingsovidne af 30. Marts 1468. (sammest. S. 266. Anm.)

1468. (3. Febr.). Niels Eriksson af Bratkov, Kirsten Eriksdatter af Koffedal, Jes Tammesen af Egefkov, Anders Griis af Elætte, og Matthiis Staffensen kundgiere ved aabent Brev: at paa Kirkestedene paa Thorslev

Kirkegaard medte hæderlige Mænd paa Nis Sørensjøns Vegne, som Thorkel Jensen ihjelstog, og Thorkel Jensen og hans Slægt og gode Mænd paa hans Vegne om Bød for den Dræbte. De ovennævnte Aldermænd „taledede dem imellem“ paa dette sidste Møde paa Thorslev Kirkegaard, og taledede Sagen „saa nær til Ende“ som det, der angif „den Hovsiffhed, hvilken den dræbte Nis Sørensjøns Slægt og Byrd effede. Disse fordrede „eth halt (halvt) stökchi ledisk, och eth halt stökchi kledæ, anthen nærst eller medilbrwsk“ (sic); men Thorkil Jensen og hans Slægt bad dem ei halvt Stykke Ledisk,¹⁵⁾ „og sagde Mei til det halve Stykke Klæde, hvilket de ingenlunde vilde udgive“; og „dermed splittedes og stiftes de ad, og kunde ei worde forligte paa den Tid“, fordi de negtede dette halve Stykke Klæde (Orig. i Geh. Arch.)¹⁶⁾

1468. (24. Aug.) fortroede Fru Else, Lehnsmanden i Bergen, Hr. Oluf Nielsens Esterleverfke, Hansfestadernes Contor i Bergen og Oldermanden sine Glenodier og Benge (endskiøndt de tilforn havde ihjelslaaet hendes Husbonde;) hvilke fandtes i fire Kister, udtagne af Stavanger Domkirkes Sacristie. Nemlig: 1. Trehundrede to og sigrgetyve Sølvstob og Skaaler. 2. Et Guldbaand, hvorpaa var 26 Guldringe, „en Guldsteen imellem hver to Guldringe“; og to Guldstene veiede en Nobel; endvidere: 52 Sølv Bagerhorn. 3. To Par Sifkelagen, med Perlebaand omkring, og to Perlebaand igiennem Lagnene; et Teppe til den store Seng, oversat med Guld og Perler; til Buggen: et Mianss Stykke; 4 Støiels („Sammet“ Stykker, som hore til 4 Hoveddyner; tre Hoveddyner, stukne med Guld og Perler. 4. I et Skrin: 1400 Rhinske Gylden; 500 Nobler; 18 Guld-Spand, eller Spanger (Spanne) „med Demanter og andre Edelstene; 4 Guld-Bradser; 209 Sølvfeer;

¹⁵⁾ Ledisk eller Leyst, forekomme meget ofte i gamle Breve, og antages i Almindelighed, at være hollandsk Klæde fra Leiden. Her seer man imidlertid, at Ledisk og Klæde nævnes særskilt.

¹⁶⁾ Jvf. Diplomet om et Forlig 1471 imellem Biskop Jeppe Friis af Borglum og Mourig Nielsen (Gyldenstiern) til Aagaard, angaaende Biskoppens Lehnsmænd Jes Kalks Drab, og om „jet ventligt mynne ok Forligels“ at giere om dette Drab; hvilken Sag kom til Ende og blev forligt ved Bøldgiftsmændene.

800 Mark danske Penge, og 88 Lod smeltet sødigt & (Aft. II. p. 918. 19.)

1468. (2. Novbr.) Kongen og Rigets Raad a kiendelse, paa „mange Ridders og Svendes“ Forespø., hvilken god Mand (Adelsmand) anden vill arge paa L. Luodtz“, (=: skade, paaferø Feide) han ber at giøre ham & iing (=: undfige ham, give ham Feidebrev) med sit aabne og ei arge ham inden Nat og Dag derefter; „men den, Forvaringen seer, (som modtager Undfiggelsen) han maa sit (gennesten) giøre den, som Forvaringen giør, det værste han kan“. (Rosenvinge Udv. af gamle Domme, I. S. 4. Jvf. Langebets Tale over K. Christian I. S. 44. 45.¹⁷).

1468. (4. Novbr.) Det danske Rigsraad, samlet i Kalsundborg, bevilger K. Christian I., at han strax maa frit igien have og til sig annamme alle de Pant (=: Pantegods) som han og hans Forfædre havde givet af Gunst og Kiærlighed, og hvoraf ei Penge vare oppebaarne til Kongernes eller Kronens Behov; og alle de Lehn, som til Kronens Slotte pleie at ligge, og hvorpaa Penge ei ere givne, „hvad heller de ere givne paa Livsbrev, eller ikke“. Ligeledes bevilges det Kongen at have Byskatten af alle Kiøbsteder i dette Land; og endelig Triggskat, nemlig en Trediedeel af Renten af alle Pant, og alle Penge ere givne; og alt Stranddrag og Sandtold, og alle Penge paa Kronens Grunde. Alle, som have Pantebreve, Lehnbreve eller Gavebreve af Kongen eller hans Forfædre, alle fremlægge dem i Kiøbenhavn St. Valborgs Dag næste

---

ogsaa Frederik II. Haandskrift. p. 97, hvori Kiendelsen ved Rigsrettetning af 1468 er optaget, og hvoraf det paagielte anføres af Rosenvinge, Retshistorie, 2. Udg. I. Men naar Jorf. her siger: „at Adelen var berettiget til at afgiøre indbyrdes Tvistigheder ved Duel: da er det at han for meget indskrænker Meningen af „at arge paa“ (efter Christian I. Dom) og „at feide paa en Ridder“ (efter Frederik II. Haandskrift.) Adelige feidede uden Tvivl ogsaa paa anden Maade, end ved Duel, f. Ex. ved at sætte Svende, ved at lægge sig udenfor sin Fiendes

et Udvalg af Biskopper, Rigsråad og andre Herrer, erveie den til skieligt Vinde eller Ret". (Saksns . 555. 56.)

1. (23. Novbr.). K. Christian I. tilskriver fra Helsing-
Lunds Domcapitel, at da han har fornummet, at i
haves „en Særk, som er gode Dvinder ganske
Barnsbyrd", saa beder Kongen at de ville laane ham
og med det snarest sende den til ham i Helsingborg. Han
dem Borgen for, at de med det første skulle faae den tilbage,
sd i alle Maader, som den var. (Efter Originalen, i Bring's
um. Scanensia. I. p. 100. 101.¹⁸⁾

1468. (21. Decbr.). K. Christian I. mødte paa Sæl-
lands Landsting, og kundgjorde: at „han havde personlig været paa
alle Landsting i Danmark, og lyst Lov og Ret, og forbudt at
gribe, baste eller binde, i Fængsel eller i Bærn at
sætte" Nogen som ikke var forvunden med Lov (domt paa lovlig
Maade,) hvilket han desuden oftere havde gjort ved Brev og Befal-
ling.¹⁹⁾ Kongen begjærede derpaa at vide „om vi (Landstingsmændene)
og menige Almue vilde det saa holde, som vedtaget er, og være
Hans Naade behjælpelig at rette over dem som derimod gjort havde,
eller vilde gjøre". Derpaa svarede Alle, og den menige Almue cen-
drægtelig, „at de vilde bistaae Kongen i dette Hans Naades Bud, o
takkede Kongen fiærligen og ydmyggeligen, at han vilde bekræfte d'

¹⁸⁾ Lagerbring omtaler paa ovenanførte Sted at paa den Tid ('
gjemtes endnu i Lunds Domkirke St. Margrethes Særk
at Troen paa dens Virkning, at lette Dvinders Fortløsning, '
funden. Efter hans Formodning maatte den hell. Margre'
denne Reliquie tillægges, snarest have været den Margr
Absalons Slægt), der 1176 eller 77 blev dræbt i Egne
af hendes egen Mand. (Jvf. Pontoppidan Annal. I. 4'

¹⁹⁾ Saaledes f. Ex. i Kongens aabne Brev eller Privilegier
byggerne i Sjælland af 1454, hvori han forf
Gjæsteri, og giver det samme Forbud, som ovenfor e
ulovlig Fængsling. „Thi vii vilde med Guds hi
holde wore Undersaatte oc Almue ved Loug, skie'
lenge wi luffue, som vii for Gud och aff re'
(D. Mag. I. 351.)

for Overvold". Og „da der saa var talet, da kom der „en hæderlig Dvinde²⁰⁾, som hed Sofan(ne) Monsjes“, og klagede over Bent Wille, at hun var kommen til ham ubi Tro og Love, uden Borgen („uforbørgtet“); da greb (arresterede) han hende, og satte hende i Stok og Jern, „Lov usorvunden“ (uden at være dømt.) med flere Klagemaal, som hun havde. Bent Wille tilstod, at hun var kommen til ham „uforbørgtet“. Landsstinget domte, at han skulde bøde 40 Mark til Dvinden, og 40 Mark til Kongen, efter Loven; men indfattede til Kongen selv, hvorledes han vil anfæse Bent Wille fordi han havde handlet imod Kongens Bud og Brev, og imod alle Siællandsfars Vedtægt. (Originalen i Geh. Arch. (f. Rosenvinges Udv. af Domme. 1. S. 3—7.)

1469. (2. Januar). Lauritz Paulson, Præst og Cappellan paa Hagaard²¹⁾ (Agordh), Morten Mortensen, Foged sammesteds, Niis Mortensen, Wabner, Peer Rog, Knud Jensen og Niis Paulson, udstede et Vidnesbyrd: at Mandag næst for 12te Dag i Juul, paa Aggersborg Kirkegaard²²⁾ eskede og fik „beskeden Mand Jes Hvid i Volderup“²³⁾ et fuldt, uvilbigt Sognevidne af 12 Dannemænd (som nævnes) der „vidnede og jagde paa deres gode Tro“ følgende om et Overfald og Slagsmaal af Bønder i Volderup. Thorheim Peerjon, Anders Baggi og Peer Nielsjon sadde til Niis Peersjons og drukke. Den førstnævnte sendte sin Søn Anders Therkildsen (sic) hjem efter sit Pantser; men da han kom med dette, forbed Niis Peersjon Therkild, at „drage i det Pantser“, eller at

²⁰⁾ Denne Benævnelse (ligesom „beskeden“) tillægges overhovedet Personer, som ikke vare af Adel, og ellers uberygtede.

²¹⁾ Hagaard, en gammel Herregaard, i Kietterup Sogn (Vesterhan-Herred, Bendsysfel) eiedes i det 14de og 15de Aarh. af Gyldebestiernerne, og 1469 af Mouritz Nielsen Gyldebestierne. (D. Atlas. V. 317.)

²²⁾ Aggersborg Sogn og By i Vesterhan-Herred, Bendsysfel, tæt ved Liimfjorden. Aggersborg Hovedgaard er en af de allerældste Herregaarde i Landet, som allerede nævnes som Kongsgaard af Ethelnoth i Knud den Helliges Historie, (1086) og senere under Erik Blipping (1272.) Den gamle Gaard laae imellem Kirken og den nuværende Herregaard. (D. Atlas. V. S. 308. 321.)

²³⁾ Volderup eller Bulderup, en By i Aggersborg Sogn.

rere og skade Nogen; og han droges saalange med ham om Pantferet, „at de vredmælte, før Therkil gif ud af Niels Beersøns Huus.“ Herfra gif han bort i Jens Hvids Gaard og Huus, og gjorde denne Mand „ganske ilde saar“, uagtet Nis Beersøn og Else Beersdatter gif med derhen, „fordi han vilde raade til det bedste“. — Lillige vidnede Mette Thordsdatter „paa sin gode Tro og Sannend“, at Anders Vaggi var i Kaie Poulsens Gaard, og ledte og spurgte om Jes Hvid og Christiern Tamsen; og bandte og swer, „at skulle lede dem op, i hvor de vare, thet the skulle faa en vndh aflthen“. Nis Sudere sagde at han herte af Else Beersdatter, at Christiern Lifferson og flere gode Dannemænd „wandh“ (vidnede) for ham, at de ogsaa herte at Vaggi var i Kaie Poulsens Gaard, og ledte og stviede (stoget) efter de ovennævnte. Endelig vidnede Severin Laurisøn: „at han sad i Jes Hvids Huus den Tid de komme did, og (han) ikke der herte noget til dem, før de sloge strax paa dem; Item og sloges de i fornævnte Jes Hvids Stuebuur (Stoffuehwre o: Stue, Dagligstue) og Fremhuus (framhws, Forstue), vaade i Gaard og af; og hugge de hans Døre og Bord jønder“. Ogsaa vidnede de samme Dannemænd, at Hr. Beer Tamsen, Sognepraest i Aggersborg, var paa Kirkegaarden den samme Dag, og „den fattige Mand Jens Hvid“; og Morten Morten Mortensøn had Praesten „hjelpe hannem til Lov og Met“ efter de gode Folks Vidne, som tilstede vare, og han det ei gjøre vilde“.

1470. (9. Marts). Over Hr. Olof Geedh, (en skaanskt Adelsmand og Ridder), var givet Klage af K. Christian I. at han var „svigelig og uærligen flygtet af Marken med Kongens Skyttebanner, Hans Naade og Underjaatterne til stor Skade og Haanbed“. Dette havde han benegtet, og undskyldt sig med, at han havde overgivet en Borger af Landekrone Skyttebanneret, som han selv ferte, og „havde segtet i Spidsen af Hovedbanneret paa Valpladsen, indtil Hovedbanneret var afdraget“. — For Landstinget i Lund, der holdtes i Graabrødre Stue, i Erkebiskop Tuos og flere Geistliges, Middelers og Adeliges Nærværelse, var indkaldt „alle de gode Mand og fattige Evende“, (Adelsmænd og Almuesmand) som havde været med i Slaget; og disse vidnede eenstemmigt, at Hovedbanneret var

blevet paa Valstedet; men Skyttebanneret (som Oluf Geed førte) „var langt fore Hovedbanneret i Flugten“. Han havde imidlertid fiiillet Forlovere, der skulde indestaae for, at han den Dag skulde „komme i Nette“; men disse meldte nu, „at han var dem undskyldt“. Paa Landstinget blev da „sagt for Ret“: at Kongen maa blive ved Oluf Geeds Gods, verligt og urerligt, hvor det findes, saa længe til han har gjort Hans Naade, hvis Ret er“. ²⁴⁾ (Danse Mag. I. S. 267—69.)

1470. (11. Marts). Hr. Peder Anderssen, Sognepræst i Hiortels Sogn, Gsge Bunde i Borup, Anders Bunde i Kornum, Jes Merk i Saltum og Ulfar Gsgefen i Bronum udstedte et Sognevidne om et Meede paa Hiortels Kirkegaard, hvor 12 Dammænd vidnede: „at dem fuldbitterligt var i Guds Sandhed, at den Dag, Jes Iversen hød den *Uword* (sic) til, det var Søndagen næst efter St. Mikfels Dag, og ikke for“. ²⁵⁾ Videre: „at samme Dag, da troede Anders Griis i Skatte [han var den,

²⁴⁾ Af et andet Brev, givet af Christian I. i Malmoe 1470 d. 17. Marts, seer man, at Kongen allerede 8 Dage efter ovenanførte Dom har skienket Hr. Johan Dre og hans Arvinger „Hr. Olof Geeds Gaard, liggende i Landskrone, tvært over for Klosteret“. Man maa deraf slutte, at Kongen har anseet det som afgjort, at den Bertramte (som i øvrigt havde fegtet tilforn for Christian I., og to Gange var bleven fangen 1456 og 1458, Hvitt. II. 865, 915) ikke vendte tilbage, eller kunde forsvare sig. Om Slaget, hvori han flygtede, har man ingen mere bestemt Efterretning. Efter Langebeks Formodning har det været en af de Træfninger, som Christian I. i Begyndelsen af 1470 holdt i Sverrige med Steen Sture. (D. Mag. I. 268.) Om Oluf Geeds Slægt sst. S. 265, 269. Wielands Lærde Tid. 1726. S. 273. Efter en gammel Slægtetog skal en Liigsteen med A. 1502 over ham og hans Hustru Fru Ellen, findes i Strevelsstorps Kirke i Skaane. (Langebek.) Hans Datter Karen Geed var gift med Mogens Krabbe til Hveghestm, som ligger i Strevelsstorps Sogn.

²⁵⁾ Det usædvanlige, mig ubekjendte Ord *Uword* (Uavord?) har uden Tvivl samme Bemarkelse, som det længere hen forekommende *Word*. Man seer, at Taler er om et Skion, en Burdering af Sæd paa Marken, som først blev hindret ved Regn; og da den ene Part siden mødte, var den, som skulde modtage Kornet, ikke tilstede, og Ingen paa hans Begne.

som havde forlangt Segnevidnet] Dannemand dertil, at de skulde gaae og see det Word (sic). Da de nu kom paa Marken til Kornet, „da kom der en stor Megn, saa at de kunde intet giøre ad, (s: ved) Kornet i nogen Maade“. Endelig viduede de 12 Mand af Nævnden: at den Dag, da Jes Perjen tog Mand til sig og wurde (wrdho, vurderede) Kornet, det var en Dag mindre end 8 Dage efter St. Michael; „og da var ei Anders Griis till Word, og ei Manden til Stede, som Kornet skulde have, eller nogen paa hans Vegne“; og hævder ei nogen af de Mand, „som Anders Griis troede (betroede) dertil. Saa tog han det Korn og førte i Mandens Gaard, uden hans Minde.“ o. s. v. (Orig. Dipl. i Geh. Arch.)

1470. K. Christian I. (ved Rettertinget paa Nalborghuus) kiender en Dom (eller Voldgift) ved Magt, som Hr. Anders Jacobsen, Ridder, forhen havde affagt om en Saltkedel, der laae ved Haslegaard i Als Sogn²⁶), Viborg Stift, Sonden for den anden Side af Biskoppen i Viborg hans Saltkedel. (Fr. Testrup om Tingene. 1747. S. 40. 41.)

1471. (27. Mai). En Dom paa Kongens Retterting og i hans Nærverelse, i Graabrødre Kloster i Kiøbenhavn, angaaende Klagemaal af Hr. Erik Ottesen over en Manddød, (Drab) som han skyldte Lave Brok for, „at det skeete med dennes Vidende og Villie, i Galling og Vensteb, i hans Brod og af hans Brod“. (s: af hans Folk eller Svende.) Lave Brok svarede dertil: at det var imod hans Vidende og Villie, at det skeete; at der var budet fuld Mandbod for bemeldte Svends Død; og „de, der gjorde det vare hans Arbeidsjvende, (Erwethsswene) og ei hans Hofjvende“. Ved Dommen paalagdes det Lave Brok at „afsværge det (sige sig) med God, selv tolvte, Riddere og Svende, at det ikke var med hans Vidsteb og Villie, at fornævnte Svend blev slagen“. (Rosenholms Breve.)

²⁶) 3 Hundsed Herred, ved Kattegat. Om Saltkogning her, og andensteds i Jylland, s. D. Atlas IV. S. 23. V. S. 27. „Hiemmebrændt Salt“ og „Saltasse i Jylland“, s. Arnt Bernsen. II. S. 191.

1471. (30. Mai) Christian I. udsteder et Brev til Gert Trudsen, Jøpp Truvettjen (Trudsen) og flere Fru Wlles Arvinger, angaaende 800 Mark, som Kongen var bleven dem skyldig for Wæro,²⁷⁾ hvilken Gaard Hr. Johan Dre havde koebt af bemeldte Frue, og Kongen igien af ham; saaledes at Frue Wlle havde faaet Kronogeds paa Halster i „Væro“ (o: Bærn eller Pant) for disse 800 Mark, indtil Kongen betalte samme. Kongen beder de Ovennævnte, Alle og hver særdeles: „at I haffue methlidning meth oss, swo lenge (til) Gudh will wij nw först aff thenne reyse igen hiid till landet kommendes worde“. o. s. v. (Orig. givet i Kiøbenhavn in octavis ascensionis Dom., i Geh. Arch.)

1472. (21. Jan.). Prier og Convent i Segeberg optage Dronning Dorothea, og hendes afdøde Fader, i deres Broderskab. (Orig. paa Perg. i Geh. Arch.)

1472. (21. Februar). Christian I. bevilger, at alle Kiøbsteder i Siælland maatte hvert Aar holde et Møde i Ringsted ved deres Udsendinge, en Borgermester, en Raadmand, og en Borger af hver By, for at forhandle og overveie Kiøbstadernes Forbedring og Bestand. (Brevet paa Dansk. Kiøbenh. die beati Matthie Apostoli.)

1472. (24. Februar). Kongen forbyder, i Felge Klagemaal af Kiøbstedmændene, Bønderne i Siælland „at bevare sig med noget Kiøbmandskab eller fri Embede (Gaandværk) paa Landsbygden“. (Br. paa Dansk, af samme Datum.)

1472. (25. Marts). Kong Christian I. takker Hamborgerne for den gode Billie, Flid og Meie, som Dronning Dorothea har berettet, at de have udviist mod hende i Kongens Lande under hans Fraværelse. (Brevet udstedt i Kallundborg, paa Platztydsk; „Mihdevefen negejt na Palmarum“.)

1473. (17. Mai) fik Mourits Nielsen Gyldenstjerne et Thing=vidne paa Han=Herredsting, at det Gods, som Hr. Terbern Madsen, Sognepræst til Klim, haver ladet bygge (opdyrke) Norden og Vesten paa Klim Mark, „menige Klim By til Skade og Forsang“, det var

²⁷⁾ Annexet til Steenkøse i Østykke Herred.

aldrig bygget fra den store Mandedød" til Hr. Lærberns Tid. (D. Mag. 3. Række. III. p. 259.)

1474. (13. Marts). Lave Brof af Wædrup, Nrei Lagesen, Mikker, Mauritz Nielsen og Otte Westeni kundgiøre, at de for dem og deres Venner og Brønder have lovet og tilfagt, „paa deres gode Tro, Love og Wre" Hr. Erik Ottesen (Rosenfrang) Hr. Anders Jacobsen og Hr. Niels Tymmesen, og alle deres Venner og Brønder „en sælug (fællig) Friid og dage uden argt, hielpereidhe, gensigelse eller argelist" ubrodelig at holde i alle Maader, paa et otte Dages Forord (Varfel;) jaaledes at naar det lyster Lave Brof at opsigte fornævnte 8 Dages Forord, da skal han giøre det lydeligt og aabenbarligt, ved sit aabne Brev til Viborg Landsting, den Stund Fogeden og flere Dømmemænd ere tilstede; og naar denne Opfigelse skeer, skal han giøre det vitterligt for Hr. Erik Ottesen og de øvrige ved to Dømmemænd, og uden Svig. (Rosenholms Archiv.)

1474. (19. Septbr.). Niels Jensen, Borgermester, „siddende i Fogeds Sted paa Odense Bything," med flere, kundgiøre: at „en besteden Svend, Niels Jonsen, paa Hr. Erik Ottesens Vegne, begierede og fik et fuldt Tingøvidne af Dømmemænd: at de herte og saae at Jes Lassen, „Nayne's Svend", den Tid han sad greben i Odense, paa Tinget benegtede, nogenstunde at have sagt: „det Hr. Erik Ottesen skulde have givet ham Benge for at hielpes til at slaae Lave Brof ihjel ic.", hvilket samme ogsaa Jes Muk, Raadmand, og flere bevidnede²⁵⁾. (Rosenholms Breve.)

²⁵⁾ I et Vidnesbyrd af 20. Septbr. 1474, bevidner Henrik Mogenssen, Bæbner, og „Borger i Odense", at samme Jes Lassen, „Nayne's sven", den Tid, „han laae til mit, til Herbergis" (i Henrik Mogenssens Huus) har han aldrig nogentid hørt af ham, „enten fastende, eller drukken", at han vilde beraabe sig paa (skød vpaa) at han var Erik Ottesens Svend, „eller at Erik Ottesen havde viist ham ud, eller givet ham Gave derfor, at han skulde ligge for Lave Brof (lægge sig i Veien, for at overfalde ham) eller være paa hans Argeste i nogen Maade". — Man seer, at dette har været en Beskyldning, som Lave Brof har villet paaføre Erik Rosenfrang.

1475. (8. Mai). Jes Kalf, af Vaaben, blev ihjelslagen af Maurits Nielsen Gyldenstjerne, til Magaard i Vendsyssel, hans Svende; og Sonnen Henrik Kalf, gav derfor den 8de Mai 1475 paa Haa-Herredsting sit Marskidebrev (Freds-brev, efterat Mandebød var betalt) til Maurits Gyldenstjerne. (D. Mag. 3. Række. III. p. 269.)

1475. (15. Mai). Lingsvidue, udstedt af Peder Ottesen, Herredsfoged i Halle Herred, og 4 Tingmænd, efter Forlangende af Jens Torsen i Niem, hvorefter otte „lovfaste tro Dammænd“ vidnede „paa deres gode Tro, Siæl og rette Sanding“: at de herte da Jens Mogensens²⁹⁾ blev fordeelt (domt) paa Halle Herredsting for trende Sager, nemlig fordi han „baardede og slog Hr. Erik Ottesens Diener Jes Olsen i Alling“; og fordi „han baade havde loffet og fortrænkset Ene i Mind hendes Datter“, og desuden slog Moderen selv, fordi hun talte derom, at han saa havde skæmmet og faret med hendes Datter; endelig ogsaa slog han og baardede Severin Syvordsen, og „aldrig bød dem et godt Ord for deres Skade“. (Rosenhølm's Arch. dat. Mandag i Pintse Helgen.)

1475. (25. Septbr.). Christian I. og hans Raad afsagde paa Kongens Rette-ting, „i Graabrødre Klosters Stue“³⁰⁾ i Kiøbenhavn, efter Forehørgsel af Dronning Dorotheas Hofmester, Hr. Corfitz Rønnow, den Kiendelse: at tager nogen fri (v: adelig) Kvinde ufri (uadelig) Mand, da er hendes Gods ufrit i hans Tid, og han her give Skat og kongelig Tynge deraf imedens han lever; men naar han er afgangen, da er Godset frit for hende og hendes Arvinger; men efterlader han Børn med hende, som skulle arve Godset, da er Godset ufrit, med mindre Børnene kunne for- hverve deres Frihed af Kongen“. (Rosenvinges Udv. af Domme. I. S. 14.)

1477. (5. Februar). Christian I. tillader ved sit aabne Brev,

²⁹⁾ Uden Tvivl har denne Voldsmand været en af Lave Broks Svende eller Bønder, og Erik Rosenkrantz har formodentlig taget sig af Sagen, fordi de Jernærmede hørte til hans Gods.

³⁰⁾ Man finder saaledes ofte, at Rette-tinget, ogsaa naar Kongen var nærværende, er holdt i en Klosterstue; f. Ex. i Kiøbenhavn, Kallundborg, Odense, m. fl. St.

(givet i Herjens) at Borgerne i Aarhus frit maa fiske i Bøltet, i Kalsvig (Kale-Vig) og andensteds under Jyllands Side, eller Kyjt, efter Torsf, Makrel og anden Fisk, efter som gammel Sædvane har været. (Hofmanns Fundat. III. S. 189.)

1487. (9. Januar). Mandagen næst efter Helt. tre Kongers Dag „som Snapsstingh kaldes“, fik Mourits Nielsen Gyldestiernes fuldmyndige Bud et Thingssvidne af Belling Herredsting: at 3 Bønder i Sønderstov, Koebel (Vorris Sogn) og Albet (Skjern Sogn) „gave Laft og Klare paa den Siffegaard, som Hr. Anders Friis havde ladet bygge, og sagde at de ei kunde „besidde deres Gaarde, og ei udrede den Skyld til Lundenæs, de nu gave tid, om den blev ved Magt“; „thi han er dem storlig til Trængsel“; og sagde de deres Gaarde op for den nævnte Siffegaards Skyld; „thi at deres Biering er paa Naen og Disteriet altsammen“. (D. Mag. 3. Række. III. p. 252.)

1487. (28. Jul) Hr. Knud Trudsen, Ridder, havde paa Kongens Vegne, lovligen fire Tingdage opbudet til Lunde-Landsting en Sum Guld, som derpaa havde ligget indlagt ved Ringet Nar og Dag, og langt derover, uden at Pantbaveren havde indfundet sig med Vantebrevene, som Kong Hans havde udgivet for denne Sum, eller fordret samme udbetalt. Landstingsherren i Skaane, Anders Jensen, udsteder Vidnesbyrd og Kiendelse derom: at efter menige Landets Vedtagt og lovlige Sædvane, er denne Sum Guld forbrudt til Kongen og Kronen. (Hofenwinge Udv. af Demm. I. S. 20.)

1492. (30. Mai). bekræfter K. Hans det Privilegium, hvorefter Borgermestere og Raad i Kiøbenhavn af gammel Tid have nydt og oppebaaret et Hund Weber af hver fremmed Kræmmer, som var kommen til Byen, og havde bygget Boder paa Gaden, i de 3 første Dage; „vilde de staae der længere, skulde de have det i Fogedens (Byfogedens) Minde“. (Ny D. Mag. I. S. 30.)

1492. (9. Juni.) Brev fra K. Hans til Mouritz Gyldestierne af Nagard: Siden han var faret fra Kiøbenhavn, gif hans Evende, der laae for Byen i Gyldestiernes Skib, „hid op til vore Bøssjemester og Dienerer“, sloge To af Kongens Dienerer ihjel, og lemlæstede Bøssjemesteren, uden at Skyld og Bøde i nogen

Maade, og kom ſiden ud i Skibet igien". Kongens Foged og Embedsmænd ſeer da efter dem, og „behindrede dem" (lagde Beflag paa Skibet.) De udlagde da 5 Evende af dem, ſom ſkulde have giort Gjerningen, og diſe bleve grebne paa Skibet; de Andre, ſom vare med dem i Folge, og undſatte dem, har Kongen ladet „blive til Morgen" (paa Skibet) for at Mourits Nieljens „Reiſe ikke ſkulde forſømmes"; de fem, ſom ere grebne, ſkulde ſidde Helligdagene over og ſiden demmes; til Maur. Nielsen var kommen en Smaaſvend (i Kiøbenhavn), ſom ogſaa var med i den Gjerning o. ſ. v. (Maur. Nielsen havde modtaget dette Brev, i Folge hans egen Paaſtegning, Pinteſedags Midtag. Han har ſelgelig endnu ligget paa ſit Skib ved Kiøbenhavn.) [D. Mag. 3. Række. III p. 280.]

1493. (21. Aug.) Dronning Dorothea tilmelder Maur. Nielsen, at hendes „Hoffind" Jey Andersſen og Jochem Pyffe have været tilhobe i Manderſ Kloſter, og „der huggedes og lemleſtede hverandre" — „hvilket os er høiligen imod". Dronningen ſynes dog raadeligt, at det „kan komme til Dag og Stunder" (til Forlig) imellem dem, og at „ikke ydermere Opſtod med Slag og Uvillie ſkal ſtee i Kongens Graværdeſe"; hvorfor Dronningen beder Mouritz Gyldenſtieme, at vilſe tale og hjelpe dertil. (D. Mag. 3. Række. III. p. 282.)

1495. (28. Sept.) Biſkøppen i Roſkilde, Niels Skafve, under og tillader, at Meſter Birger, Dronning Dorotheas Cantſler, Erkedegn i Roſkilde og Kirkeherre (Segnepraſt) i Kallundborg, ligeſom hans Eſtermænd, maa eyebære alt det Offer, der falder i Hellig Kors Capel, ſtandende imellem St. Bergen og Støttets Tegllade, udenfor Kallundborg. (Hoffmanns Fundat. VIII. 213.)

1496. (30. Jun.) Paa Kongens Møttering i Kiøbenhavn, hvor Hr. Ledleff (Ditlef) Erichſen, Ridder, og Meſter Geſke, paa hans Fader Lave Brofs²¹⁾ Vegne, vare mødte i en Sag „om Pederſtorp", og hvor Meſter Geſke havde fremlagt ſin Faders

²¹⁾ Om Lave Brof ſ. ovenfor S. 229. Man ſeer af dette Brev, at han har haft en Søn, der maa have ſtuderet og taget Magiſtergraden ved et udenlandſt Univerſitet; ligeſom at Lave Brof tidligere har været dømt i Boder, ſom medførte, at han ikke kunde gaac i Rette.

Magtsbrev (Juldmagt) under hans Signet: var Sagens Fremme opfat paa Grund af den Tvivl, („*thet Twil*“) „om Signet kan fuldgjøre i Indsegls Sted“. Retsrettinget affagde den Kiendelse: „at dette Signet gjer fuldt i Indsegls Sted, thi at der stod Vaaben paa og Navn oven over“. I øvrigt kiender Retten, i Anledning af at Hr. Niels Hogh var medt paa Lave Brofs Vegne, i Stedet for dennes Sen: at den Mand, som er fordeelt (dempt) paa hans 3 Mark og mere, har ikke Magt til at forfølge noget Delemaal efter Loven (o: føre nogen Process.) (D. Mag. VI. 212. 213.)

1498. (10. Mai). Dr. Erik Nielsen, „Decanus til Kiøbenhavn's Kirke“, havde flaget for Kongen og Riger's Raad, „at Herremænds, Borgeres og Andres Børn forlade Academiet i Kiøbenhavn, og foragte den Velgierning, Kongen og hans Fader havde bevilgt Riger i at fundere Kiøbenhavn's Skole“, for at „de Riges, saa vel som de Fattiges Børn først skulde hjemme opdrages og læres i boglige Konster, med ringere Penge, end naar de give sig ud til fremmede Academier, hvor de fortære store Penge, uden at have lagt noget ret Fundament i gode Konster.“ Kong Hans, „med Raadets Samtykke“, befaler ved sit Mandat, „som urhyggelig skal holdes“: at hverken Adicens, Borgeres eller andre Underfaatters Børn, i hvad Stand og Vilkaar de ere udi, maa begive sig til noget fremmed Universtet, undtagen til Upsala i Sverrige, førend de først i tre samfulde Aar have studeret ved det Kongel. Universtet i Kiøbenhavn. Den, som fordrifter sig til at overtræde dette, skal miste „hvad Velgierninger han har her i Riger“, og ikke siden i Kongens Riger komme til nogen Plads, eller til noget geistligt beneficium. (Hvitfeldt. II. p. 1023.)

1498. (18. Jun.) udtog Peder Jensen af Sønderlev (Skalsrup Sogn, Vennebjerg Herred) et Thingvidne af Horns Herreds Ting: „at Mauritz Nielsen (Gyldenstjerne) var Lehusmand i Horns Herred som en tro Dannemand, og stiftede hver Mand Lov og Ret, og Vender og Kronens Tjenere takkede hannem godt“. (D. Mag. 3. Række. III. p. 253.)